

04 Afghanistan-bistand:
Svært vanskelig
å kontrollere

14 FN trenger penger:
Her går de sultne
til sengs i julen

30 Giverglede:
Hva er det som er
så gøy ved å gi?

ÅRETS
FAGBLAD
2013

Fotodokument: Den
sentralafrikanske
tragedie
Side 8

BISTANDS AKTUELT

NR 10 – DESEMBER 2013 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Rwandas sterke mann

10-siders
tema

Tyve år etter folkemordet har Rwanda snudd
krise og traumer til suksess og optimisme.
Rwandas sterke mann Paul Kagame får mye
av æren. Han har staket ut kursen. Den peker
mot vekst og utvikling, men ikke mot «vestlig
demokrati». **TEMA: Side 18**

Mens vinterens brutale kulde griper tak i flyktninger fra Syria-konflikten, er det en mer kronisk ernæringskrise som rammer andre steder i verden.
Les mer på side 4

Aktuelt

Det autoritære paradoks

Leder

«Anerledeslandet» Rwanda er et hovedtema i denne utgaven av Bistandsaktuelt. Det er langt fra noen tilfeldighet. Fra å være lutfattig, krigsherjet og traumatisert etter folkemordet i 1994, som tok livet av oppimot 1 million mennesker, har Rwanda gjennomgått en nærmest utrolig forvandling.

I dag, under 20 år etter, figurerer landet i tetsjiktet i nær sagt enhver kåring eller rangering av positiv utvikling i Afrika: Økonomisk vekst, fattigdomsbekjempelse, mødre- og barnehelse, utdanning, anti-korrupsjon, næringslivsvennlighet, osv. Landet har også verdensrekord i kvinnerepresentasjon i parlamentet.

Hva er det Rwanda har fått til, som andre land i Afrika ikke klarer? Mye av æren skal gis til landets nåværende president Paul Kagame, som har gitt landet et stabilt styre. Han har gitt landet en ledelse som ønsker framskritt for de mange heller enn privilegier for de få.

I flere andre sammenhenger er Kagame blitt møtt med skepsis og kritikk internasjonalt. Selv om ingen bestriker at han har bred nasjonal støtte, er Kagame ingen demokrat etter vestlig standard. Det skjer brudd på menneskerettigheter. Pressen har trange kår. Penger tilflytter en brutal opprørsbevegelse i DR Kongo.

Men han er en leder som har en politisk vilje og en visjon for utvikling. I denne fase, snart 20 år etter folkemordet, vektlegger Rwandas regjering åpenbart sosiale og økonomiske menneskerettigheter sterkere enn individets sivile, politiske rettigheter. Her er det paralleller også til Etiopia, et annet land som har framgang i arbeidet med å realisere FNs tusenårs mål.

Begge landene styres av regimer med autoritære trekk. Begge landene kan framvise mange gode resultater i arbeidet med fattigdomsbekjempelse. For Høyre-/Frp-regjeringen, som har flagget individuelle politiske rettigheter høyt, må det være et paradoks at det er nettopp land med slike styresett som for tiden oppnår best utviklingsresultater.

Det er selvsagt grunn til å være skeptisk til politiske ledere som fengsler opposisjonelle og hindrer pressens frie arbeid. Det er også en fare for at utvikling etter hvert vil spore av, når regimer ikke tillater kritisk samfunnsdebatt. På samme måte bør man noen ganger også være skeptisk til vestlige lands sterke iver etter å arrangere «elite-konkurranser» i demokrati i ulike utviklingsland hvert fjerde, femte eller sjette år. Mange utviklingsland har gjennom årene vært styrt av skiftende eliter som har vært mer opptatt av egne privilegier enn å tenke på fattigdomsbekjempelse og utvikling for landet de styrer. Om sistnevnte er noe mer demokratisk enn de såkalt «autoritære» kan diskuteres.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Stadig flere bistandsarbeidere blir drept:

Dyster reko

Afghanistan er verdens desidert farligste land for humanitært arbeid. Det har aldri blitt drept flere hjelpearbeidere i landet enn i 2013. **Av Tor Aksel Bolle**

I følge Aid Worker Security Database har det vært 79 alvorlige angrep mot hjelpearbeidere i Afghanistan så langt i 2013. Det er det høyeste tallet siden databasen ble opprettet i 1997. 41 hjelpearbeidere er blitt drept i år, mot 11 i fjor. Av de 41 drepte var 39 afghanske ansatte, to var internasjonalt ansatte.

Opptrappingen av vold mot hjelpearbeidere skjer i en situasjon der Nato-landene er i ferd med å trappe ned sin militære tilstedeværelse i landet. Det betyr samtidig at opprørsgrupper vil kunne bevege seg friere i større deler av landet.

Ni drept

I det foreløpig siste dødelige angrepet ble seks afghanere som var ansatt i den

franske hjelpeorganisasjonen Acted drept i Faryab-provinsen nord i Afghanistan. Dette er provinsen hvor Norge hadde sikkerhetsansvaret fram til i fjor høst. Norge har hatt som målsetting at 20 prosent av den norske bistanden skal brukes i Faryab, og Acted er en viktig samarbeidspartner for Norge. De seks hjelpearbeiderne ble skutt i et bakhold 27. november, noen kilometer utenfor provinshovedstaden Meymaneh.

I et annet angrep, dagen før, ble tre afghanske hjelpearbeidere drept da en fjernstyrt bombe ble utløst i Oruzgan-provinsen midt i landet.

Skaper frykt

Både de seks drepte i Faryab og de tre i Oruzgan jobbet med prosjekter gjennom Det Nasjonale solidaritetsprogram-

« Resultatmåling har blitt et mantra i norsk utviklingspolitikk, å lytte og bygge gode relasjoner regnes ikke som effektiv bruk av bistandsmidler. Det tror jeg er ganske ødeleggende på sikt. »

Jørn Lemvik, generalsekretær i Digni

INNSAMLING

Blipp den barmhjertige

Plan Norge ville treffe nordmenn midt i hjertet med programleder Stian Blipp som holder et slapt afrikansk barn i armene. I stedet ble de nominert av SAIH til årets verste innsamlingsvideo. Men den uheldige vinneren av Rusty Radiator Award ble til slutt Canadiske Child Fund.

NØDHJELP

3

milliarder kroner – rundt 10 prosent av norsk bistand – ble brukt på humanitær nødhjelp i 2013.

Det har vært rekordmange angrep mot hjelpeorganisasjoner i Afghanistan i år. Bildet viser en afghansk politimann som holder vakt ved Røde Korskontoret i Jalalabad etter at det ble angrepet i mai i år.

FOTO: REUTERS / PARWIZ / NTB SCANPIX

har stor kunnskap om konteksten de jobber i.

Lokalkunnskap

– Det er helt nødvendig for oss å ha svært gode kunnskaper om områdene vi jobber i. Det gjelder både i Faryab og andre steder i Afghanistan. Man må kjenne til de ulike aktørene og kommunisere med dem. Og så er det selvfølgelig viktig at det er kjent i området at man er en nøytral humanitær aktør, slik Flyktninghjelpen er, sier Vestvik

– Er det aktuelt for Flyktninghjelpen å trekke seg ut av Faryab eller av Afghanistan?

– Nei, vi mener fortsatt at vi gjør godt og viktig arbeid der. Og selv om det er urolig, har vi klart å jobbe i de samme områdene over tid. Men vi følger utviklingen tett, det bør alle organisasjoner som jobber i Afghanistan gjøre, sier Vestvik.

– Uhyre krevende

Tallene fra Aid Worker Security database viser tydelig at det er de lokalt ansatte afghanske hjelpearbeiderne som bærer den tyngste børen i Afghanistan. Høy risiko gjør at det store flertallet av internasjonalt ansatte sjelden beveger seg utenfor de store byene. 39 av de 41 drepte hjelpearbeiderne så langt i år var afghanere.

Hashim jobber for Afghanistankommiteen i den urolige Ghazni-provinsen i øst-Afghanistan. Han er selv fra Ghazni.

– For oss er det selve reisingen mellom prosjektene som er farligst, ulike grupper setter ofte opp veisperring. Vi vet selvsagt at både ansatte i hjelpeorganisasjoner og de som jobber for myndighetene kan være mål for opprørerne, enten for kidnapping eller for likvidering, sier han.

– Er det mulig å drive effektivt utviklingsarbeid i en sånn situasjon?

– Ja. Men det er selvfølgelig svært krevende. Vår beste beskyttelse er at vi kjenner områdene vi jobber i svært godt og folk i området har kjent vår organisasjon over mange år. Men situasjonen er uoversiktlig og trusselen er særlig stor når det kommer væpnede grupper utenfra inn i Ghazni, sier Hashim. ■

rd i Afghanistan

met (NSP) som er tilknyttet afghanske myndigheter. Dette programmet har prosjekter på grasrotnivå i Afghanistan. Medarbeidere som jobber med NSP har tidligere vært lite utsatt for angrep fra væpnede opprørsgrupper.

Informasjonsmedarbeider Jamil Danish i det afghanske Departementet for rehabilitering og utvikling sa etter angrepet til avisa New York Times at det var mye som tydet på at hjelpearbeiderne var mål for begge angrepene. Taliban har tatt på seg ansvaret for angrepet i Faryab. Mange hjelpeorganisasjoner frykter at de to

siste angrepene kan markere en ny og hardere linje fra opprørernes side.

Tidligere har opprørsbevegelsen ved flere anledninger gitt uttrykk for at de ikke angriper det de anser som nøytrale hjelpearbeidere. I en uttalelse gir organisasjonen uttrykk for at de ikke har endret holdning til bistandsarbeid. «På steder under vår kontroll har det ikke vært noen hendelser», sier Taliban-talsmann Zabiullah Mujahid i et telefonintervju med New York Times. Han understreker at organisasjonen ikke er ute etter «de som jobber for hjelpeorganisasjoner som ikke arbeider for utlendinger».

Vil ikke trekke seg ut

Blant norske organisasjoner er det Flyktninghjelpen som har størst aktivitet i Afghanistan. Organisasjonens ansatte har også merket den økende utryggheten. I sommer ble tre lokalt ansatte, også de afghanere,

Rolf Vestvik, Flyktninghjelpen

kidnappet i Herat-provinsen. De ble sluppet fri etter ni dager. Flyktninghjelpen har jobbet i «norske» Faryab siden 2003 og har cirka 40 ansatte der.

– Vi ser selvsagt svært alvorlig på dette, både angrepene i Faryab og andre steder, sier kommunikasjons-sjef i Flyktninghjelpen Rolf Vestvik til Bistandsaktuelt.

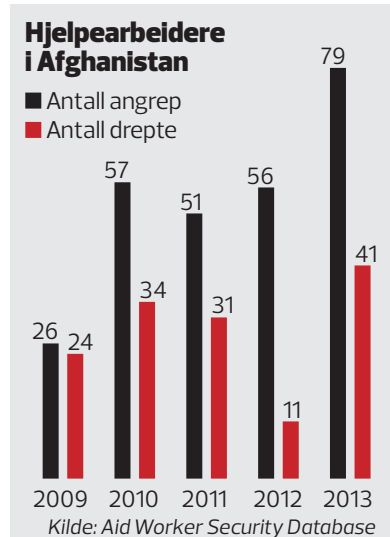
Han mener at det økte antallet angrep trolig er uttrykk for at situasjonen generelt er mer ustabil i landet, ikke at det er noen målrettet kampanje mot bistandsarbeidere.

– Årsaken til ustabiliteten er først og fremst at de utenlandske styrkene er i ferd med å trekke seg ut, men det er også uro på grunn av det kommende presidentvalget, sier Vestvik.

Av sikkerhetsgrunner ønsker han ikke å kommentere angrepet i Faryab i detalj, men understreker at det er uhyre viktig at hjelpeorganisasjoner som jobber i konfliktområder

« Det økende antallet angrep mot hjelpearbeidere er trolig et uttrykk for at situasjonen generelt er mer ustabil »

Rolf Vestvik, Flyktninghjelpen

4 **Aktuelt**

Her går de sultne til sengs i julen

Mens vinterens kulde griper tak i flyktninger fra Syria-konflikten, er det kronisk ernæringskrise andre steder i verden. Verdens matvareprogram står overfor hjerteskjærende valg: Matlagre for å hjelpe nødlidende er i ferd med å tømmes.

Av Jan Speed

Denne uken gikk FN ut med en rekordstor appell: FNs humanitære organisasjoner trenger 40 milliarder kroner til hjelpearbeid i Syria og nabolandene til neste år. Men parallelt med krisen i Syria står verden også overfor mer kroniske problemer. Totalt er det 842 millioner mennesker i verden som mangler mat.

Milliarder av kroner blir gitt hvert år til matvarehjelp rundt om i verden. Årlig hjelper Verdens matvareprogram (WFP) 100 millioner mennesker i 70 land. Det tilsvarer 53 prosent av all global matvarehjelp.

I fjor mottok og brukte WFP 24 milliarder kroner i gaver fra ulike givere, blant annet fra Norge – men beløpet er langt fra stort nok til å dekke behovet. I flere land må utdeling av mat og andre nødvendige varer reduseres eller kuttes helt.

Kronisk krise

En åttendedel av verdens befolkning får ikke nok mat til å leve et sunt og aktivt liv – selv når det ikke er akutte kriser.

Zambia, Mosambik, Tanzania, Burundi, Kongo Brazzaville og Etiopia er land der over 35 prosent av befolkningen er underernært. I tolv andre afrikanske land er omlag en fjerdedel av befolkningen i samme situasjon. I konfliktland som DR Kongo, Sør-Sudan, Sudan, Somalia, Irak, Myanmar og Afghanistan er statistikken upålitelig, men antagelig er situasjonen enda verre i disse landene.

Matproduksjonen i verden har økt, også i mange utviklingsland. Men til-

«Det er vanskelig å la være å tenke at de enorme behovene på Filippinene og i Syria overskygger ropene om hjelp fra mindre synlige, underreporterte deler av verden»

Martin Olsen, WFP

gangen til maten er ofte problemet – spesielt når katastrofer inntreffer eller folk er drevet på flukt. Andre kriser kommer i skyggen av de store behovene i Midtøsten.

– Det er vanskelig å la være å tenke at de enorme behovene på Filippinene og i Syria overskygger ropene om hjelp fra mindre synlige, underreporterte deler av verden, sier Martin Olsen, WFPs representant i DR Kongo.

Noen blir «glemt»

Sahel-landene er et annet område som lett forsvinner fra givernes bevissthet.

– Tross store behov har den globale økonomiske nedgangen og oppmerksomheten om Syria gjort at det er vanskeligere å samle inn giververger til kriser som den i Sahel, sier Robert Piper i FNs kontor for nødhjelpskoordinering (OCHA) til Thomson Reuters Foundation. Foreløpig er nærmere 40 prosent av hjelpebehovet for inneværende år udekket. I løpet av neste år er det fare for at 16 millioner mennesker i Sahel-landene vil ha behov for matvarehjelp.

– Allerede er det to millioner som trenger umiddelbar matvarehjelp, sier Piper. ■

Mest underernærte

Land der over 35 prosent av befolkningen er underernært:

- Zambia
- Mosambik
- Tanzania
- Burundi
- Kongo
- Brazzaville
- Etiopia

Konflikt-områder

- DR Kongo
- Sør-Sudan
- Sudan
- Somalia
- Irak
- Myanmar
- Afghanistan

Et syrisk barn står i snøen i en flyktningleir i byen Arsal i Libanon. En hvit jul er ikke noe mennesker håper på når de er på flukt og må bo i telt.

FOTO: AFP / NTB SCANPIX

Se video på nett

bistandaktuelt.no/multimedia

Kenya

Kenya huser to store leirer for somaliske flyktninger, Kakuma og Dadaab. I november og desember er matrasjonene blitt kuttet med 20 prosent. WFP mangler 240 millioner kroner for å dekke behovene i landet i år.

Det som deles ut er under minimumskravene til næringsbehovet til folk i leirene. Men ettersom noen i leirene har egne økonomier så er det noen som kan supplere med mat kjøpt på markedene.

Deler av nabolandet Somalia er under kontroll av al-Shabaab-opprørerne. De hindrer hjelpeorganisasjoner fra både å kartlegge behovene og dele ut matvarehjelp i store deler av det karrige landet.

Syria

Innsatsen blant flyktninger i Syria og nabolandene koster 240 millioner kroner i uken, ifølge WFP. Hjelpeorganisasjonene sliter med å få fram matvarehjelp til de trengende inne i landet. FNs nødhjelpskoordinator, Valerie Amos, anklager både regjeringen og flere av opprørsgruppene for å hindre hjelpearbeidet.

Etiopia

Etiopia er et av matvareprogrammets største operasjoner, men mangler penger både for hjelp til flyktninger, skolematprogrammet og andre tiltak. Mens målet har vært å gi mat, kontanter eller kuponger til 237 000 mennesker som lever med hiv, har organisasjonen bare mulighet til å hjelpe 94 000.

DR Kongo

Pengemangel gjør at Verdens matvareprogram (WFP) må kutte matvarehjelp til tusenvis av mennesker i Den demokratiske republikken Kongo. Organisasjonen mangler 460 millioner kroner for de nærmeste seks månedene.

Matlagrene er i ferd med å tømmes. Finansieringskutt har allerede ført til at WFP har måttet halvere rasjonene til internt fordrevne i Nord-Kivu provinsen de siste seks månedene. I Nord- og Sør-Kivu og i Orientale-provinsen vil rundt 500 000 «matusikre» internt fordrevne bli påvirket av finansieringskrisen. Tilbudet om daglige varme måltider til tusenvis av skolebarn er også i fare. Det samme er livreddende ernæringsmessig støtte til omtrent 180 000 underernærte barn, gravide og ammende mødre over hele landet.

Ifølge WFP lider hvert tiende barn i DR Kongo av akutt underernæring, og 6,3 millioner mennesker trenger matvarehjelp. Det er for tiden 2,7 millioner internt fordrevne i landet.

Malawi

Landet har opplevd en stor tilstrømning av flyktninger fra kampene i DR Kongo. WFP har gått tom for næringsrike matblandinger og matolje, mens de har måttet halvere utdelingen av mais og bønner for at de skal rekke i noen uker til.

Nord-Korea

WFPs toårige program i landet utløper i juni 2015, men mangler 90 prosent av pengene de trenger. De har kuttet i mengden mat de distribuerer. Dersom de ikke får inn mer støtte, vil både penger og maten være brukt opp innen mars neste år. For å dele ut fulle rasjoner neste år har organisasjonen behov for minst 600 millioner kroner.

Madagaskar, Guinea Bissau og Liberia mangler også tilstrekkelig støtte for øyeblikket.

6 Aktuelt

■ SOMALIA

927,5

millioner dollar er det FNs kontor for koordinering av nødhjelp (OCHA) melder at Somalia trenger i assistanse i 2014 til de 3,2 millioner somalierne som lever i nød.

■ TURISME

Luksus-slum

På Emoya Luxury Hotel and Spa i Sør-Afrika kan du oppleve slum uten sjenerende lukt og kriminalitet. Dette er verdens eneste slum med gulvvarme og trådløst internett. Et privat viltreservat følger også med. Etter at camping ble til glamping (glam-camping) og backpacking til flashpacking, er vel dette et naturlig tilskudd i reisekatalogen.

Langer ut mot «imperialist- bistand»

Bistanden er blitt for komplisert og for ambisiøs. Man bør konsentrere seg om det enkle og håndfaste, som å bygge skoler, mener Kjell Roland og Øyvind Eggen. Bildet er fra en skole i Rwanda.

FOTO: LES STONE/CORBIS

Bistandsdebattantene Kjell Roland og Øyvind Eggen kritiserer vestlig bistand for å være overambisiøs og nedlatende. I stedet for konkret bistand som virker, har vi rotet oss inn i institusjonsbygging og politisk påvirkning som både er demokratisk tvilsom og lite effektiv, mener de. **Av Even Tømte**

De to utviklingseksperter skrev nylig boka *The End of Paternalism* på egne vegne. Boka retter kraftig kritikk mot deler av det norske bistandssystemet.

Roland og Eggen beskriver en utvikling der bistandsgiverne har tatt

på seg stadig mer omfattende og samfunnsomveltende oppgaver. Fra å bygge skoler og grave brønner har bistanden tatt på seg å endre institusjoner, styresett og kultur i mottakerlandene. Slik har det som startet som støtte til nylig uavhengige stater blitt

Øyvind Eggen,
fagdirektør
i Norad

Kjell Roland,
direktør i Norfund

til «noe som minner om postkolonial imperialisme – ironisk nok samtidig som givne i økende grad insisterte på [utviklingslandenes] 'eierskap'».

– Vi har drevet mye bistand på måter som er umulig å måle resultatene av. Å bygge institusjoner og kultur for å endre samfunn er vanskelig å måle. Men vi kan måle hva vi putter inn. Når resultatene uteblir, er det alltid mulig å finne ut at det er institusjonene i mottakerlandet det er noe galt med, sa Kjell Roland til Bistandsaktuelt da boka ble lansert.

Konkret nytte

Vi bør lære av den gode bistanden, mener Norfund-direktøren – bistand som har enkle, oppnåelige mål, og som leverer konkret nytte for fattige

mennesker. Han langer ut mot «institusjonsutvikling» og «kapasitetsbygging», og en stor evaluerings- og rapportindustri der den konkrete nytten for fattige mennesker i beste fall er lite direkte.

– Se på kampanjene mot hiv/aids eller vaksinasjoner for barn eller skoleutbygging. Vi bør stille oss enklere og forståeligere mål. Ikke minst må det være slik at resultatene av det vi gjør i langt større grad kommer fattige mennesker til gode. Helseplanlegging for Øst-Afrika innebærer studieturer og møter for toppbyråkratene. Misjonens sykehus Haydom i Tanzania leverer helsetilbud til fattige mennesker. Dette er blitt 'gammeldags' hos mange av 'utviklingsspesialistene'. Vi tror tvert om det er mer nyttig enn å

«**Etter vår gjennomgang er en nødt til å spørre om Norge lar egne politiske interesser gå foran menneskelige behov når nødhjelpsmidlene fordeles.**»

Atle Fretheim, lege og tidligere styreleder i Leger Uten Grenser

«Det er nemlig ikke sånn at vi går inn og etablerer organisasjoner over hodet på folk»

Liv Tørres, generalsekretær
Norsk Folkehjelp

fokuset mot vekst og jobbskaping. Men veldig ofte er det motsatt – at institusjonene må være på plass før næringslivet kommer, og at veksten blir mer bærekraftig der det er gode institusjoner.

– Men de kritiserer også den institusjonsbyggende bistanden for ikke å være vellykket?

– Der mener jeg de tar feil. De definerer dette såpass snevert at de ikke får med seg de eksemplene som faktisk har vært gode. Der Norge har støttet sivilsamfunn og urfolksorganisasjoner, har vi bidratt til både policyendringer og regimeskifter, og til at statsapparatet har blitt mer ansvarlige overfor sine egne innbyggere. Det har bidratt til institusjonsbygging og godt styresett. Det virker som Roland og Eggen definerer institusjonsbygging kun som teknisk stat-til-stat-bistand.

Gamle ideer

– Er det legitimt å bidra til politiske endringer på denne måten, eller er det en form for «postkolonial imperialisme», som Roland uttalte til Bistandsaktuelt?

– Det er da ikke det minste suspekt å gi slik støtte gitt at det er folk selv som har organisert seg og ber om støtte utenfra. Det er nemlig ikke sånn at vi går inn og etablerer organisasjoner over hodet på folk. Vi støtter organisasjoner som representerer interne folkelige interesser. I den grad sivilsamfunnet nevnes av Roland og Eggen omtales de nærmest som NGOer representerer utenlandske interesser. Men de aller fleste store bistandsorganisasjoner forholder seg til lokale organisasjoner der folk organiserer seg selv. Da blir det litt sprekke å si at det er en slags imperialisme.

Mye av det Roland og Eggen foreslår er gammel bistand, mener Folkehjelpens leder.

– Roland foreslår støtte til industri og energi, og fremhever den kinesiske modellen som suksess. Kineserne fokuserer på økonomisk vekst, og ikke minst Kinas egne interesser. Det er ikke noe mindre imperialisme i det, enn hva Roland påstår vestlig bistand er preget av. Det er heller ikke nødvendigvis veldig moderne. Norge støttet denne typen bistand på 1960–70-tallet. Vi har flere skrekkeeksempler fra den tiden på bistand som slo feil. Det man lærte av det, er at lokalt eierskap, medbestemmelse og infrastruktur er viktig, med andre ord institusjoner. Det er en grunn til at bistandsbransjen begynte å bli opptatt av institusjonsbygging og godt styresett, sier Tørres. ■

prøve å planlegge helsesektoren i hele regionen. Det ville ikke fungert mellom Norge og Sverige, engang, sier Roland.

Etterlyser sivilsamfunnet

Vi tok Eggen og Rolands utfordring med til Liv Tørres. Hun er generalsekretær for Norsk Folkehjelp, en av de store organisasjonene med utviklingsprosjekter i porteføljen. Tørres sier seg enig i at bistanden har blitt for paternalistisk og kompleks. Men så trekker hun pusten og tar til motmæle.

– De skisserer relativt få nye forslag til bistandspolitikk i boka si. På boklanseringen på Litteraturhuset framstilte særlig Kjell Roland det som om institusjonene nærmest ville følge etter av seg selv, dersom man retter

■ FREDSDOPERASJONER

60 000

nordmenn har deltatt i fredsoperasjoner i FN-regi siden 1949. Det største norske innsatsområdet har vært i Midtøsten – særlig i Libanon.

Vil lage «svarte-liste» for useriøse organisasjoner

Innsamlingskontrollen vil tidlig neste år opprette en egen liste med organisasjoner som givere bør holde seg unna. Listen vil offentliggjøres på Innsamlingskontrollens nettsider. **Av Tor Aksel Bolle**

– FORMÅLET MED EN slik OBS-liste vil være å bevisstgjøre givernes til å være nøye med hvem de gir penger til. Lista vil vise fram organisasjoner som ikke er registrert i Innsamlingsregisteret og som vi mener det kan være grunn til å være forsiktig med å gi penger til, sier advokat Børre Hagen til Bistandsaktuelt.

Fokus på de useriøse

Hagen er daglig leder for Stiftelsen Innsamlingskontrollen som administrerer Innsamlingsregisteret. De har i dag har 103 organisasjoner registrert. For at en organisasjon skal bli med i registeret stilles det en del krav, blant annet må organisasjonen levere inn årsregnskapet samt sine vedtekter til Innsamlingskontrollen. Problemet har lenge vært at det er helt frivillig for organisasjonene å bli med i Innsamlingsregisteret. Resultatet er at de seriøse organisasjonene er med, mens de useriøse organisasjonene ikke er med i registeret. Ved å opprette en OBS-liste over organisasjoner som Innsamlingskontrollen mener givernes bør holde seg unna, håper Hagen at det blir mer fokus på organisasjoner som ikke driver seriøst. Lista vil bli lagt ut på Innsamlingskontrollens hjemmesider.

– Det er åpenbart at det blir negativt for de organisasjonene som havner på denne lista. Hvordan skal dere velge ut hvilke organisasjoner dere tar med?

– Detaljene rundt det jobber vi fortsatt med. Men vi kommer til å finne noen objektive kriterier, samt at vi selvsagt kommer til å bruke hodet. Det holder ikke at noen ringer og sier at for eksempel Frelsesarmeen driver tvilsom innsamling. Så vi vil vurdere organisasjoner nøye, og jeg tror ikke lista blir så lang, sier Hagen

Vil få svare for seg

Han understreker at organisasjonene som står i fare for å havne på lista vil få god anledning til å svare for seg.

– Får vi tips eller fanger opp saker i media, vil vi selvfølgelig ta kontakt med organisasjonen og be om informasjon som for eksempel regnskapet

deres. Så organisasjonen vil få god anledning til å svare for seg, sier Hagen.

Styret i Innsamlingskontrollen har allerede vedtatt at OBS-lista skal offentliggjøres, og Hagen håper at den første lista kan komme allerede i januar eller februar til neste år.

Børre Hagen.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Mulig gapestokk

Siri Nodland er generalsekretær i Norges Innsamlingsråd. Hun er i utgangspunktet positiv til en slik OBS-liste om Innsamlingskontrollen nå planlegger.

– Flertallet av våre medlemmer er med i Innsamlingsregisteret, og vi ønsker selvfølgelig en ryddig og åpen bransje. Derfor er vi positive til tiltak som bidrar til dette. Hvis en slik liste bidrar til å gjøre det vanskeligere for de useriøse å operere, er det positivt, sier Nodland. Samtidig advarer hun mot en mulig gapestokkeffekt.

– Dette vil fungere som en form for gapestokk, og det er jo da en fare for at uskyldige blir hengt ut. Jeg tror det blir en ubetydelig utfordring for styret i Innsamlingskontrollen å finne gode kriterier de kan vurdere de aktuelle organisasjonene etter. Det er veldig viktig at man tenker nøye gjennom hvordan dette skal gjøres. Det er også uhyre viktig at organisasjonene som eventuelt havner på lista eller står i fare for å havne der, får god anledning til å forklare seg. Lista bør også revideres jevnlig, sier Nodland. ■

«Formålet med en slik OBS-liste vil være å bevisstgjøre givernes til å være nøye med hvem de gir penger til»

Børre Hagen, daglig leder
Innsamlingskontrollen

Les mer på nett

← Les hele saken på tinyurl.com/oj7h89w

8 **Aktuelt**

USAs inspektører sjekker bistanden selv:

– Folk på bakken er det eneste sikre

– Å besøke prosjekter og programmer er den eneste måten å forsikre seg om at bistanden når fram, fastslår USAs spesialinspektør til Afghanistan, John Sopko. Norge, som yter om lag 750 millioner kroner til Afghanistan i året, har sjelden egne kontrollører utenfor Kabul. Nå skal kontroll via mobiltelefon bli vanligere. **Av Tor Aksel Bolle**

USA er den desidert største bistandsgiveren i Afghanistan. I motsetning til Norge og de fleste andre giverland, insisterer amerikanerne på at deres sivilt ansatte skal kunne reise ut for å sjekke resultatene av bistanden. Men USAs spesialinspektør John Sopko frykter at store deler av Afghanistan snart blir utilgjengelig, også for hans folk.

Siden sommeren 2012 har Sopko vært sjef for Office of the Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR). Hans jobb er å sikre at amerikanske skattepenger blir forsvarlig brukt. SIGAR har rundt 200 medarbeidere som jobber med revisjon, feltbesøk og etterforskning over hele Afghanistan. Bevæpnet amerikansk militære er med under mange av feltbesøkene, og det skal alltid være mulig å rekvirere amerikansk helikopterstøtte.

Hvert kvartal leverer SIGAR en omfattende rapport til den amerikanske kongressen. Inspektørene har avslørt en rekke tilfeller av korrupsjon, pengemisbruk, dårlige rutiner, mangel på resultater og ren svindel i Afghanistan.

Eneste sikre måten

Til Bistandsaktuelt sier Sopko at han mener at «føtter på bakken» er den klart mest effektive måten å sjekke bruken av bistandspenger i Afghanistan.

– Å besøke prosjekter og programmer er den eneste sikre måten å forsikre seg om at tiltak faktisk er gjennomført. Vi må snakke med målgruppene og se fysiske resultater, heller enn å stole på rapporter fra kontraktører og organisasjoner eller

USAs spesialinspektør for Afghanistan John Sopko mener det vil bli svært krevende å kontrollere bruken av bistandspenger i tida framover.

FOTO: CHRISTOPHER GREGORY / THE NEW YORK TIMES

en tredjepart som kontrollerer, sier Sopko.

Han fastslår at korrupsjonen i Afghanistan er omfattende og at den er et av de største hindrene for at amerikanske bistandspenger blir brukt effektivt.

Vanskeligere og vanskeligere

SIGAR anslår at kun 21 prosent av Afghanistan blir tilgjengelig for amerikanske inspektører i 2014. Dette til tross for at USAs inspektører har svært høy toleranse for risiko sammenlignet med andre giverland.

Sopko sendte nylig et brev til USAs utenriksminister John Kerry, forsvarsminister Chuck Hagel og sjefen for Usaid, Rajiv Shah, hvor han uttrykte stor bekymring for hvordan det skal bli mulig å sjekke resultatene av den amerikanske bistanden i tida framover.

– Helt siden jeg begynte i denne jobben har jeg vært bekymret for hvordan vi skal drive kontroll når styrkene trekker seg ut. Uten støtte fra de militære kommer det til å bli

svært vanskelig for alle, inkludert oss, å besøke mange områder, sier Sopko.

Stoler ikke på andres rapporter

– Norge og andre givere har ikke mulighet til å sende folk ut i felt. De stoler på at rutine og rapportene fra sine samarbeidspartnere, som for eksempel det Verdensbankstyrte Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF), er gode. Hvorfor er ikke det bra nok for SIGAR?

– ARTF er et godt eksempel på hvorfor det kan være problematisk å stole på rapportering fra afghanske departementer eller «monitoring agents» – kontrollører som organisasjonene selv bruker. I 2011 gjennomførte vi en revisjon av ARTF og fant en rekke svakheter i systemene som skulle overvåke pengebruken og resultatene. Vi fant blant annet ut at fondets kontrollører ikke hadde vært utenfor Kabul siden mars 2009. Det var lite uavhengig kontroll, sier Sopko.

UD: Ikke avhengig av nordmenn i felt

Norge skal i løpet av de neste fire årene trolig bruke rundt 3 milliarder bistandskroner i Afghanistan. Samtidig er det stadig vanskeligere å besøke områdene der pengene brukes.

Lasse Bjørn Johannessen er avdelingsdirektør for Seksjon for Sør-Asia og Afghanistan. Han legger ikke skjul på at tilgang til prosjektene er svært vanskelig i Afghanistan og at også norsk personell i liten grad har mulighet til å dra på feltbesøk.

– Det er en utfordring. Men vi er ikke avhengig av at nordmenn er ute i felt for å drive god kontroll av norske bistandsmidler, sier Johannessen.

«Å besøke prosjekter og programmer er den eneste sikre måten å forsikre seg om at tiltak faktisk er gjennomført»

Afghanistan: Tilgjengelig

Turkmenistan k m

Produced by the US Army Geospatial Center, Date: 9/25/2013

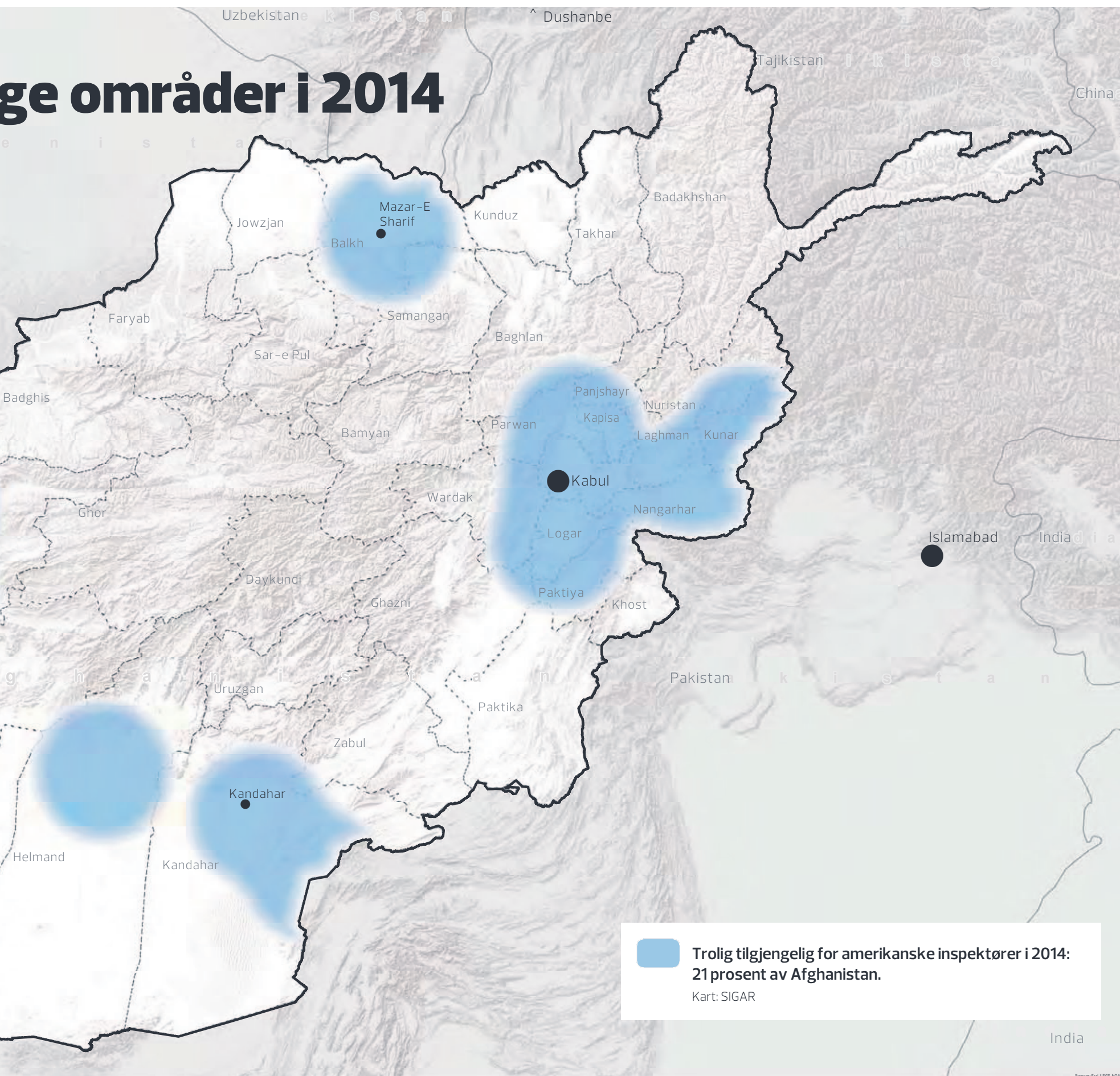
Han understreker samtidig at det finnes alternative måter å utøve kontroll, og sier at Norge følger nøye med på hvordan midlene brukes.

– Norge har valgt partnere som har lang erfaring og som har de beste kontrollsystemene. For eksempel har Afghanistan Reconstruction Trust Fund, som er en viktig partner for Norge, et godt system for å overvåke og følge opp bruken av fondets midler. De har et langt større apparat for dette enn det et land som Norge er i stand til å ha på egenhånd, sier Johannessen.

– Men i evalueringen av norsk bistand til Afghanistan trekkes det jo fram at nettopp Afghanistan-fondet manglet gode systemer for kontroll i 10 år og at deres kontrollører ikke var utenfor Kabul på over to år?

– Det har alltid vært god utgiftskontroll i ARTF. Det har vært noen utfordringer knyttet til verifisering av aktiviteter i felt, og ARTF har derfor

ge områder i 2014

etablert et system med såkalte «monitoring agents». Dette innebærer for eksempel at det er ansatt 50 ingeniører som jobber lokalt med overvåkning av ARTFs programmer. Det brukes også nå i mer utstrakt grad mobiltelefoner for å monitorere der

det ikke er lett å reise, selv om det i seg selv ikke kan erstatte feltbesøk, sier Johannessen.

Nulltoleranse for korrupsjon

– Gjelder de samme krav til resultater og nulltoleranse for korrupsjon i

Afghanistan som i andre bistandsland?

– Kravet om nulltoleranse for korrupsjon gjelder også norsk finansierte tiltak i Afghanistan. Det skal også være mulig å måle resultatene av bistanden. Samtidig må vi innse at det

kan være vanskeligere både å gjennomføre prosjekter og å måle resultatene av bistand til et land i konflikt, enn til et land som er stabilt. Her vil vi hele tiden måtte gjøre avveininger av risiko opp mot målsettingen for bistanden. ■

Forsker: – Kontroll stadig vanskeligere

Av Tor Aksel Bolle

SENIORFORSKER Arne Strand ved Chr. Michelsen institutt mener det trolig vil bli enda vanskeligere å drive utviklingsarbeid Afghanistan i tida som kommer.

– Sikkerhetssituasjonen vil sannsynligvis bli enda mer uforutsigbar. Det vil derfor trolig bli enda vanskeligere for organisasjonene å få til-

gang, samt å kontrollere og evaluere programmer og prosjekter. Bistandsarbeiderne kan bli mer utsatt for kidnappinger og angrep, sier Strand.

Han viser til at det er ikke-statlige organisasjoner som står for svært mye av den praktiske gjennomføringen av bistandsarbeidet i Afghanistan. De sliter også med stadig mindre tilgang til mange områder. Dette

bidrar til at det blir enda vanskeligere for Norge og andre givere kontrollere hvordan bistandspengene blir brukt og hvilke resultater de gir.

Tross redusert tilgang tror Strand likevel det er mulig å utøve en viss kontroll av bistanden. Han mener blant annet at vanlige afghanere, de som skal ha nytte av bistanden, får mulighet til å komme med tilbakemeldinger.

– De som er best til å kontrollere er jo de bistanden er ment å hjelpe. Blant annet ved hjelp av ny teknologi går det an å gi dem muligheten til å gi tilbakemelding på hvordan bistanden fungerer. Det er en av flere muligheter til å overvåke bistandsinnsatsen uten at nordmenn eller andre internasjonale ansatte selv er ute i felt og kontrollere, sier Strand. ■

10 Fotodokument

Anti Balaka-opp-
rørere på vei ut av
Bossangoa etter
angrepene på
byen i forrige uke.

Den sentralafrikanske republikk

Der nabo dreper nabo

Foreldre forteller om barn som brennes til døde; kvinner om ektemenn bundet og skutt; barn om foreldre hakket i hjel. Den sentralafrikanske republikk er på randen av en varslet katastrofe der naboer dreper naboer.

Av Marcus Bleasdale/VII (foto), Den sentralafrikanske republikk og Espen Røst (tekst), Oslo

12 Fotodokument

Anti-Balaka-soldater i en av landsbyene utenfor Bossangoa. Ifølge Human Rights Watch står den kristne motstandsgruppen bak grusomme overgrep mot sivile muslimer. FOTO: MARCUS BLEASDALE

← Fortsetter fra forrige side

En rekke organisasjoner mener FN og det internasjonale samfunnet nå må bidra i landet, der ord som «folkemord» og «menneskelig tragedie» har vært del av retorikken de siste ukene. Etter flere år uten nevneverdig oppmerksomhet fra det internasjonale samfunnet, gikk FNs visegeneralsekretær på talerstolen foran Sikkerhetsrådet i slutten av november. Jan Eliasson beskrev en situasjon som forverrer seg time for time.

– Menneskerettighetsbrudd øker. Bruken av barnesoldater øker. Og seksuell vold øker. Befolkningen lider utover vår fatteevne, sa FN-toppen.

Men Leger uten grenser hevder verdensorganisasjonen har sviktet folket

i Den sentralafrikanske republikk. Bare dager etter visegeneralsekretærens tale lå minst 500 mennesker døde tilbake i hovedstaden Bangui's gater.

I lang tid har det vært fokus på overgrep fra den muslimske Séléka-militsen. Men i en helt fersk rapport fra Human Rights Watch får kristne anti-Balaka opprørere også passet påskrevet. I rapporten «They came to kill» heter det at «kristne opprørere svarer på overgrep fra muslimske væpnede grupper med vold mot muslimske miljøer» – «etniske forbrytelser øker».

Tomme landsbyer

Noen uker tidligere. I et tomt klasserom nord i landet, viste tavlen fortsatt

Fotografen Marcus Bleasdale har dokumentert omfattende overgrep mot sivilbefolkningen.

datoen fra slutten av mars – da Séléka-opprørere tok makten og innsatte Michel Djotodia som president. Siden har den væpnede muslimske gruppen «styrt» landet, der 80 prosent av befolkningen er kristne – med vold. Ifølge FN er 533 000 nå internt fordrevet. Leger uten grenser sier den humanitære situasjonen er kritisk i den tidligere franske kolonien. Human Rights Watch har advart mot etnisk rensing.

– I store deler av landet kan man kjøre i timevis uten å se et eneste menneske. Alle landsbyene er helt tomme. Det er ikke vanlig på den afrikanske landsbygda. Innbyggerne, både kristne og muslimer, har flyktet, sier Marcus Bleasdale til Bistandsaktuelt.

Han har tatt fotografiet av klasserommet som har stått tomt siden mars. I begynnelsen av desember reiste den anerkjente fotografen for andre gang på to måneder sammen med Human Rights Watch-medarbeider Peter Bouckaert til landet, for å dokumentere volden og den humanitære situasjonen. De fant nedbrente landsbyer, kirker og moskeer. Og en skremt befolkning.

– En dag, måtte vi stoppe fordi det lå klær og annet i veien foran bilen. Da vi gikk ut av bilen hørte vi babygråt fra veikanten, og fant et forlatt spedbarn i buskaset. Etter litt kom skremte voksne frem - de hadde blitt reddet da de hørte bilen vår og gjemt seg. Da de skjønnte at vi kom fra en menneskerettsorganisasjon og ikke var farlige, fortalte de at de hadde gått hele natten, forteller Bleasdale.

– De var på vei til byen Bossangoa, der mer enn 40 000 mennesker har

søkt tilflukt i og rundt den katolske kirken etter vold og overgrep fra Séléka. Men det er bare den ene siden av konflikten. På den andre kanten av byen er det store leire der fordrevne muslimer har søkt tilflukt: Kristen milits har begått hevngreip. De har vært like hensynsløse de, sier Bleasdale.

Voldtatt, gang på gang

Siden uavhengigheten fra Frankrike i 1960, er nesten alle politiske overganger i Den sentralafrikanske republikk skjemet av vold. Den siste er intet unntak: Séléka, en koalisjon av tre opprørsgrupper som uavhengig kjempet mot regjeringen i flere år, ble dannet i 2012 fordi president Bozizé hadde neglisjert en lenge lovet utvikling i nord, der sikkerhet og sosiale tjenester var bortimot fraværende. Etter en flere måneder lang offensiv inntok Séléka hovedstaden Bangui.

Men mange av Sélékas krigere er ikke fra Den sentralafrikanske republikk. Gruppen består ifølge Human Rights Watch hovedsakelig av leiesoldater fra Tsjad og Sudan samt av «frigjorte» straffedømte. De bidro til å innsette den tidligere Séléka-lederen Michel Djotodia som president – i bytte mot penger. Som så mange ganger før, skjedde en maktovertagelse med vold, i landet som er voldtatt gang på gang i jakten på kontroll over den ulovlige gull- og diamanthandelen – en handel de færreste av landets innbyggere ser godene av.

Og for å gjøre scenariet komplett uoversiktlig: Séléka er ikke lenger en forent organisasjon. President Djotodia forlot gruppen i september og ber

Den 30 år gamle Perlh-nomaden Khadidja-Aladji-Adbou så alle tre barna og ektemannen, samt hans andre kone og hennes fire barn, bli skutt og drept av kristen anti-balaka-milits. Selv ble hun skutt i hodet, men overlevde.

Séléka-soldater ved en kontrollpost på veien ut av Bossangoa. Gruppen er anklaget for grove overgrep og drap av sivilbefolkningen.

nå de væpnede muslimene om å legge ned våpnene. Nå har Frankrike sendt nye soldater til det konfliktharjede landet. 1600 franske soldater skal bidra til å gjenopprette lov og orden sammen med den AU-ledede FOMAC-styrken (Multinational Force of Central Africa) som allerede er i landet. De nye soldatene er sendt med et nytt og sterkere FN-mandat. Men konflikten er i ferd med å tilspisse seg ytterligere; og voldspiralen øker og øker.

– Den største utfordringen nå er å nå ut til befolkningen med nødvendig hjelp. Det er anslått at over 500 000 mennesker er internt fordrevet. Dette er mennesker som i all hast har flyktet fra sine hjem. De befinner seg i en svært sårbar situasjon og den allerede katastrofale tilgangen på helsetjenester har blitt sterkt redusert. Dette kommer i tillegg til trusselen fra vold og konflikt, sier Lindis Hurum, nødhjelps koordinator i SAR for Leger uten grenser.

Akutt mangel på mat

Om ingenting blir gjort, kan SAR ende i et mye større blodbad enn vi har sett så langt, hevder HRWs Boucka-

« I store deler av landet kan man kjøre i timevis uten å se et eneste menneske. Landsbyene er tomme. Både kristne og muslimer har flyktet »

Marcus Bleasdale, krigsfotograf

ert. I slutten av november gikk FN så langt som å advare om at den pågående konflikten kan eskalere til et folkemord, og da Jan Eliasson talte for FNs sikkerhetsråd påpekte han at det finnes bevis for tortur og rene henrettelser. Han understreket at så mye som én tredjedel av befolkningen er i akutt mangel av mat, rent vann, husly og helsetjenester. I en fersk uttalelse fra Amnesty International heter det at «det internasjonale samfunnet må sikre en effektiv beskyttelse av sivile» for å unngå en eskalering av volden.

Marcus Bleasdale er akkurat kommet hjem fra sin andre tur til landet de to siste månedene. Han mener det er første gang siden folkemordet i Rwanda man har sett en så tydelig voldspirale, der naboer dreper hverandre. Han forteller grusomme historier om rene nedslaktinger:

– En av ni ofre i en liten landsby var 22 år gamle Gaston Sanbogai. Han klarte ikke flykte fordi han var blind. Da Séléka-opprørerne fant ham, likviderte de ham på stedet. Slike historier fikk vi høre fra mange som hadde rømt fra hjemstedet. De aller fleste gjemmer seg fortsatt i bushen, fordi det er så farlig å bevege seg langs veiene. Og de som har klart å komme seg til byer som Bossangoa lever under forferdelige forhold. Både kristne og muslimer. Denne konflikten har ofre på begge sider, sier Bleasdale.

Skal avvæpnes

Etter måneder med overgrep fra Séléka, har flere av de kristne samfunnene i nord startet en motoffensiv. Bozizé, presidenten som ble →

Den nedbrente pinsemenigheten i landsbyen Zere. I dette området er over 350 hjem, både kristne og muslimske, ødelagt i en serie angrep de siste månedene, ifølge Human Rights Watch.

Datoen for når noen sist var på skolen er skrevet på tavla; 21 mars 2013. Det var dagen før regjeringen ble kastet og landet forandret seg. Siden har ingen vært her.

14 Fotodokument

Internt fordrevne etter kamper mellom kristne anti-Balaka og muslimske Séléka ved den katolske kirken i Bossangoa. Ifølge FN er nå minst 533 000 mennesker internt fordrevet i Den sentralafrikanske

← Fortsetter fra forrige side

avsatt i mars, organiserte selv selvforsvarsgrupper for å bekjempe kriminelle gjenger for noen år tilbake. I dag kjemper disse militsene, kalt anti-Balaka (Balaka betyr «machete» på lokalspråket Sango *journalism*) mot Séléka-militsen. Det er disse kampene som har tatt så mange liv de siste ukene. Men ifølge Frankrikes utenriksminister ville tapene vært mangedoblet om ikke Frankrike hadde sendt nye tropper mot slutten av den første uka i desember:

– Hadde vi ikke grepet inn, ville dødsfallene ha vært 5000 eller 10000, sa Laurent Fabius til tv-kanalen France3 etter den voldeligste helgen på mange måneder. Ifølge Amnesty

kan dødstallene være langt høyere enn det den franske utenriksministeren anslo, men Fabius lovet at både Séléka og anti-Balaka-milits nå skal avvæpnes. Frivillig eller ved makt.

Begge gruppene skal ha begått massive overgrep mot sivile. Séléka-opprørerne har i lang tid blitt pekt ut som de verste av overgriperne. Men ifølge Human Rights Watch står også anti-Balaka bak grusomme overgrep:

«Fem soldater kom til 55 år gamle Tala Astitas hus grytidlig om morgenen. De beordret hennes mann og hennes 13 år gamle sønn til å legge seg på gulvet, før de hugget dem til døde med macheter. Angriperne satte huset i brann før de kastet de to likene inn i flammene. Astita unnslopp

ved å overbevise morderne om at hun var kristen», heter det i en rapport fra menneskerettsorganisasjonen. Marcus Bleasdale påpeker voldspiralen som har pågått den siste tiden:

Voldsspiral

– Nå har Anti-Balaka-angrep utløst brutale gjengjeldelser fra Séléka mot kristne. Slik har dette nå blitt en voldsspiral og en veldig følelsesladet konflikt. Jeg har dekket mange konflikter i Afrika de siste femten årene, og jeg har aldri før sett at naboer dreper naboer. Folk som har levd sammen i samme landsby i generasjoner, dreper hverandre nå. Dette så vi i Rwanda i 1994 og det vil vi ikke se igjen, sier Bleasdale.

– Snakker vi om et folkemord?

– Jeg tror vi må være forsiktige akkurat nå med å bruke et slikt ord. Men det må ikke være noen tvil om at dette er en farlig situasjon med etnisk rettede drap. Det viktigste er ikke hva vi kaller situasjonen; men hvordan vi unngår at dette eskalerer ytterligere. FN må intervenere, med en effektiv styrke som kan stoppe drapene. Og det må skje før vi får en situasjon som i Rwanda i '94. Om dette ikke stoppes nå, kan det ende i en fullskala-krig mellom kristne og muslimer, sier Bleasdale.

Responser fra det internasjonale samfunnet har vært forsvinnende liten i lang tid. Men etter massivt press fra blant andre HRW og Amnesty de siste månedene, og etter

10 år gamle Leone Remonan ble skutt under kamper mellom kristne og muslimer. Her blir hun brakt inn på FOMAC-basen i Bossangoa, men etter flere dager skadet i bushen har det gått infeksjon i skuddsåret.

Mange av de internt fordrevne gjemmer seg i bushen og mangler tilgang til det meste. Leger uten grenser sier situasjonen er kritisk.

En syk kvinne blir fraktet til sykehus fra leiren for internt fordrevne ved den katolske kirken i Bossangoa. Muslimske Séléka-soldater angrep leiren og drepte flere sivile torsdag 5. desember, ifølge Human Rights Watch.

FOMAC har samlet inn våpen fra anti-Balaka-opprørere under nedrustningsprosessen i Bossangoa den siste uken.

FNs visegeneralsekretærs tale til Sikkerhetsrådet har landet fått mer oppmerksomhet. Også fra Norge: Utenriksminister Børge Brende og regjeringen velger nå å øke den humanitære bistanden til det sentralafrikanske landet, gjennom Unicef, Leger uten grenser og Røde Kors. Men verken den norske eller internasjonale støtten er nok, hevder Bleasdale.

– Selv om det nå er et skarpere internasjonalt fokus, og et større internasjonalt militært nærvær, har situasjonen bare blitt verre de siste ukene. Folk er livredde. Det som må til for å stoppe denne konflikten er en stor internasjonalt koordinert fredsbevarende nødhjelpsoperasjon. Som Leger uten grenser uttalte i forrige

uke: FNs respons har vært ynkelig; det er en desperat menneskelig situasjon i landet nå, sier Bleasdale.

Han mener verdenssamfunnet nå må bidra i en koordinert avvæpning på begge sider av konflikten. Men forteller at dette arbeidet er enormt krevende fordi mye av de våpnene som nå brukes for å drepe, vanligvis brukes til å skaffe mat.

– HRW og andre har advart mot denne situasjonen i månedvis. Det er bra at verdenssamfunnet endelig har fått opp øynene for det som skjer, det er bare så trist at dette kom så sent. Det hatet som nå har bredd om seg på begge sider av konflikten vil ikke forsvinne over natten. Det vil vare i generasjoner. ■

16 Reportasje: Rwanda

En dag i måneden møter alle rwandere fram til dugnad i nærmiljøet. Da stanses trafikken. Ingen slipper unna. Regjeringspartiet forteller folk hva som forventes av innsats.

En hel verden ser med beundring på Rwandas imponerende resultater i kampen mot fattigdom. Hva er hemmeligheten bak suksessen?

Av Gunnar Zachrisen (tekst)
og Espen Røst (foto), i Rwanda

Annerledesland

et i Øst-Afrika

18 Reportasje: Rwanda

Dette landet kunne ha blitt Somalia. Men se hvor vi er nå!, utbryter den unge kvinnen i stolen tvers overfor oss.

Vi er i Rwandas finansdepartement, og snakker med husets nest mektigste kvinne, departementsråd Kampeta Sayinzoga. Den 33-år gamle økonomen, med utdannelse fra Storbritannia og fartstid fra Verdensbanken, tilhører den nye generasjonen unge, velutdannede ledere. De som leder an i «det nye Rwanda», landet som osrer av selv tillit og ligger i toppsjiktet på de fleste kåringer av framskritt i Afrika.

Itet

Dette er landet i Øst-Afrika der folk har bred tillit til landets institusjoner, inkludert politi og domstoler. Dette er landet der folk, i motsetning til de fleste andre land i regionen, slipper å betale bestikkelser for å få barnet sitt inn på skolen eller for å utført en operasjon på sykehuset. Dette er også landet som kan vise til størst økonomisk vekst i regionen og som er kåret til Afrikas mest næringslivsvennlige og ubyråkratiske. Og det er landet som ligger i tetsjiktet på de fleste målinger av framskritt innen fattigdomsbekjempelse, helse og utdanning.

– Hva er hemmeligheten bak Rwandas utviklingssuksess?

Vi har akkurat stilt departementsråden spørsmålet. Kampeta Sayinzoga har gitt oss et langt og velformulert svar; om sterkt lederskap, presidentens visjoner, politisk vilje, økonomisk vekst, internasjonalt samarbeid, stø kurs og gode utviklingsstrategier. Men hun avslutter altså med sin punchline om Somalia.

Somalia

Den historiske parallellen til det fattige landet på Afrikas Horn er åpenbar, akkurat som kontrasten er slående. To land som på midten av 1990-tallet ble ødelagt av krig og kaos. To land med det samme dårlige utgangspunktet. To land som har endt opp i helt ulike situasjoner.

Da Somalias diktator Siad Barre forlot Mogadishu i 1991 ble det innledningen til over 20 års politisk kaos: opprørsgrupper i krig, kriminalitet, flyktningstrømmer, kidnapping og terror. Et folk i daglig utrygghet og nød. Et land uten styring, der vold har vært metoden for å skaffe seg makt og penger.

Da Paul Kagame og hans tutsi-dominerte opprørsbevegelse inntok Rwandas hovedstad Kigali i 1994 stanset han en pågående massakre. Mennesker fra en folkegruppe hadde slaktet ned en annen. I løpet av noen uker ble hele landsbyer rasert og hundretusener drept – menn, kvinner og barn. De aller fleste ofre var tutsier. Klubbet ned med stokker og jernrør, stukket ned og halshugget med jungelkniver eller steinet til døde. Over 1 million mennesker ble drept, ifølge myndighetene.

Stoppet blodbad

Kagame var redningsmannen som stoppet nedslaktingen av tutsi-folket. Slik oppfatter de fleste rwandere det. Også de fleste hutuer var glade for at blodbadet stanset og at ekstremistene som ledet landet ble kastet.

Opprørernes inntog og maktoveratakelse i Kigali markerte slutten på det verste folkemordet i verden etter 2. verdenskrig. Det kunne ha blitt begynnelsen på et gigantisk hevnoppgjør der en tutsi-dominert hær gikk løs på landets hutuer. Krigen fortsatte i DR Kongo dit mange hutu-soldater flyktet, men for folk i Rwanda ble det begynnelsen på en epoke med fred, forsoning, rettsoppgjør og gradvis gjenoppbygging av et ødelagt land. Et land dominert av en mektig leder. En leder med sterk politisk og militær kontroll over egen befolkning. Men også med klare ideer om hvordan landet skulle utvikles.

Visjon

– Hans bidrag kan ikke undervurderes. Presidenten har hatt en visjon for hvordan landet skulle utvikles. Og politisk vilje, til å gjennomføre sine ambisøse mål, sier Sayinzoga.

Vi spør mange i Rwanda om årsaken til landets framgang og om presidentens rolle. De vi snakker med er representanter for regjeringspartiet, andre er uavhengige. Noen er offentlig ansatte, andre er representanter for næringslivet eller frivillige organisasjoner. Noen støtter presidenten lojalt, andre er kritiske til sider ved demokrati og menneskerettigheter. Noen er rwandere, andre er utlendinger som jobber i landet. Men alle svarer de omtrent det samme: Visjon, politisk vilje, sterkt lederskap.

Øst-Tyskland

Ved parlamentsvalget i høst fikk Kagames regjeringsparti 79 prosent av stemmene. Valgdeltakelsen var på utrolige 98 prosent.

På sletten utenfor den lokale skolen i Muyangye har et par hundre mennesker samlet seg til dugnad. Oppgaven

Ingen skulker unna når det er fellesdugnad i nærmiljøet. President Paul Kagame går foran med et godt eksempel. FOTO: SAUL BUTERA

Den 33-årige økonomen Kampeta Sayinzoga er nestleder i Rwandas finansdepartement. Hun er en av mange kvinner i toppposisjoner innen statsadministrasjonen.

– Dette kan vel ikke stemme?, spør vi FN-sjefen i landet, gambiske Lamin Momodou Manneh. Han har fartstid fra FN-tjeneste i en rekke afrikanske land.

– Jo, det tror jeg faktisk, sier den erfarne diplomaten. Han fortsetter: – Husker du Øst-Tyskland?

– Ja, du tenker på Øst-Tyskland i tida før murens fall, et totalitært samfunn med omfattende overvåking av egne borgere?

– Nettopp. Også Rwanda har slike kjennetegn, selv om det ikke er like åpenbart. Det er et lite land, og et gjennomorganisert samfunn fra topp til bunn, der folk passer på hverandre. Det er også et element av frykt i dette. De er litt redde for å bli rapportert dersom de ikke stiller opp. Er det valg, så synes folk det er tryggest å møte opp.

– Og de er redde for å stemme på noe annet enn regjeringspartiet?

– Slik kan det også være.

Resultatkrav

Bistandsaktuelt prøver å presse ut av FN-sjefen noen kritiske merk-

nader om de negative sider ved det gjennomorganiserte, fryktbaserte overvåkingssamfunnet, men blir høflig avvist. Den gambiske diplomaten gleder seg over å være i et afrikansk land som endelig er i stand til å «levere varene»: politisk stabilitet, økonomisk vekst og solid framgang på de fleste av FN's utviklingsmål.

Det er de positive sider ved «et kontrollert samfunn» Manneh ønsker å snakke om. Han forteller om hvordan alle ledere i det rwandiske myndighetsapparatet har «performance contracts», resultatbaserte kontrakter som de må leve opp til og svare for i årlige eller halvårlige medarbeidersamtaler med sin sjef. Hvis de ikke «leverer varene», kan de fort miste jobben.

Det er et kontrollsystem fra topp til bunn. Nederst i et system med stat, region, distrikt, kommune og landsby finner vi til slutt en egen administrativ enhet – en rode bestående av ti husstander, med en egen valgt leder. Hans eller hennes oppgave er å sørge for at hver enkelt av husstandene gjør «jobben sin».

er å lage grunnmur til nye skolebygninger.

Dugnad

Noen dager tidligere har vi vært vitne til et annet særegent rwandisk fenomen: *Umuganda* – den månedlige obligatoriske dugnaden i nærmiljøet. Vi har avtalt med vår sjåfør og tolk at han skal møte oss klokken 8 på hotellet. En drøy time forsinket er han på plass, men tydelig stresset over situasjonen.

Årsaken blir etter hvert tydelig for oss: Veiene er fulle av kontrollposter. Politiet er på plass, for å sikre at alle rwandere møter opp til dugnad i nærmiljøet. Skal man noe annet, må man søke på forhånd til det lokale myndighetskontoret. Eller betale en sviende bot.

Etter hvert kommer vi oss gjennom tre politikontroller – og fram til bydelen der dugnaden skal avholdes, uten å bli bøtelagt. På sletten utenfor den lokale skolen i Muyangye har et par hundre mennesker allerede vært samlet i et par timer. Rwandere fra alle samfunnslag. I dag har de en felles oppgave. Å lage grunnmur til nye skolebygninger. De sterkeste unge

mennene er utstyrt med hakker og spader. Andre kjører trillebår, bærer stein eller gjør andre dugnadsoppgaver.

Folkemøte

Etter hvert avsluttes morgens dugnad, og folk samles i en ring rundt de lokale lederne. Umuganda er en anledning til å informere folket om deres rolle i Rwandas utvikling, og det er en anledning til å samle inn penger. De som har litt til overs bidrar økonomisk, de som er fattige bidrar med litt mer arbeid.

– Tre nye skolebygninger skal på plass før året er omme. Myndighetene vil bidra med 2 millioner rwandiske franc, dere i lokalsamfunnet må stille opp med 4 millioner. I første omgang er det sement som må kjøpes inn, forklarer den lokale ordføreren Ndumwe Paul Jules.

Ordføreren har selv svingt jungelkniven og båret stein denne lørdagen. Akkurat som landets øvrige politiske ledere må han ut på grasrota og jobbe en gang i måneden. →

Paul Kagame, her i rollen som sjåfør, var en av de sentrale lederne i opprørshæren på 1990-tallet. Da Rwanda Patriotic Front overtok makten i 1994 ble de hyllet som helter. Opprørerne reddet i praksis tutsi-befolkningen fra å bli utryddet.

FOTO: GILLES PERESS / MAGNUM PHOTO

Styrer med hevet stakk

Mens Rwandas president får mye skryt i vesten for sitt lands reformer og utviklingsresultater, er det lite beundring av hans holdning til menneskerettigheter og demokrati. Hvem er egentlig den magre mannen som styrer Rwanda?

New York Times beskriver den 56-årige eks-soldaten som en hissig og hardhendt leder. Avisen siterer blant annet en kilde som hevder å ha vært til stede på presidentkontoret da Kagame ved en anledning skjelte ut en økonomisjef og en kaptein i hæren. Deretter begynte han personlig å slå løs på de to underordnede med stakk, før han lot to vakter fortsette den fysiske avstraffelsen.

Trakassering

Kagames lederstil på kontoret synes også å ha smittet over på måten han styrer landet. En rapport fra Commonwealth Human Rights Initiative i juli 2009 satte fokus på «manglende politisk frihet og trakassering av journalister». Rapporten oppfordret regjeringen til å gi den politiske opposisjonen større rom og ytringsfrihet. Den kritiserte også regjeringen for overgrep begått av rwandiske tropper i nabolandet DR Kongo.

I opptakten til presidentvalget i 2010 krevde FN full granskning av påstander om politisk motiverte drap på opposisjonelle. André Kagwa Rwisereka, nestleder i Democratic Green Party, ble funnet med hodet skåret av.

En tidligere general som hadde kommet på kant med Kagame ble utsatt for et mordforsøk. En journalist, som forsøkte å undersøke omstendighetene rundt mordforsøket, ble selv drept.

Også flere andre rwandiske pressefolk og kritikere av regjeringen har vært utsatt for bortføringer og drap. Enkelte av hendelsene har skjedd i naboland.

Benekter støtte

Rwanda er også blitt kritisert av FN for å ha finansiert opprørgruppen M23 i nabolandet DR Kongo, en gruppe som har begått omfattende overgrep og tvangsrekrutterer soldater, også barn. Regjeringen i Kigali benekter på sin side all støtte.

Det er strenge reguleringer av pressens virksomhet, offentlige ytringer og sivilsamfunnets rolle. Reguleringene blir i stor grad begrunnet med de historiske erfaringene fra folkemordet i 1994, der pressen spilte en rolle i å fremme et hat mot tutsi-befolkningen.

Paul Kagame er født i sørlige del av Rwanda, men måtte flykte med familien allerede som 2-åring, etter en politisk omveltning der tutsiene mistet sin maktposisjon. Han vokste opp som flyktning under harde kår i nabolandet Uganda. På 1980-tallet kjempet han i Yoveri Musevenis opprørshær i Uganda. Senere ble han med i den tutsi-dominerte Rwanda Patriotic Front, og i 1990 ble han opprørshærens øverste leder.

Etter at RPF invaderte landet og stanset folkemordet i 1994, ble Kagame visepresident og forsvarsmister. Likevel ble han regnet som landets egentlige leder. I 2003 ble han valgt til president, og gjenvalgt i 2010. ■

I 2010 ble Kagame gjenvalgt med 93 prosent av stemmene.

20 Reportasje: Rwanda

← Fortsetter fra forrige side

Naboens hushjelp

President Paul Kagame deltar selv på den månedlige utviklingsdugnaden.

– Presidenten krever at ledere skal framstå som gode eksempler for folket. Å betale seg unna, er ikke lov, forklarer departementsråden i Finansdepartementet Kampeta Sayinzoga oss senere.

Hun må også møte opp, og jobber side om side med naboens hushjelp.

– Vi snakker sammen. Hun forteller meg om det som opptar henne. Dette er selve skjønnheten ved Umuganda-møtene. Du oppnår ikke det samme om folk blir informert gjennom radioen. Dette skaper sterkere bånd, det er med på å knytte befolkningen sammen, sier departementsråden.

«Umuganda» har lange tradisjoner i landet, men det var først med Kagame og Rwanda Patriotic Front at dugnaden ble lovfestet og obligatorisk.

Annerledeslandet

Vi merker det selv også: *Annerledeslandet Rwanda*. Det er rent og pent overalt. Folk kan få kjeft om de ikke feier foran huset sitt, eller om de stiller på møter i skitne klær, blir vi forklart. Noen vestlige journalister har kalt det «Afrikas Singapore».

– *Plastposene mine ble beslaglagt!*

En norsk kvinne vi møter på hotellet i Kigali forteller overrasket hva som skjedde da hun skulle passere grensen, på vei fra et tjenesteoppdrag i DR Kongo. For rwandere er det ikke overraskende. Forbud mot plast bæreposer er en selvsagt del av Paul Kagames miljølovgivning, på linje med en rekke andre påbud og forbud.

I løpet av halvannen uke kjører vi noen hundre mil i dette landet. Det er ikke bare veistandarden som er mye bedre enn i andre afrikanske land vi har besøkt. Uansett hvor vi kommer, selv langt fra hovedstaden, har mobiltelefonen dekning, både for telefoni og datatrafikk.

Presidentens visjon om å knytte alle deler av landet til internett via bredbånd er i ferd med å bli satt ut i livet. 3000 kilometer med bredbånd, på kryss og tvers av det lille landet, er det endelige målet. I barneskolene, der «One laptop per child», er under utprøving, skal Rwandas barn heretter kunne kommunisere med andre barn over hele verden. →

«There may be some people, for their own reasons and interests, who try to portray our country in a bad light, but our accomplishments to date speak for themselves and show the truth to those who doubt our progress. Rwandans are not a people that accepts left overs; we are a people that know what fits us and we are determined to achieve it»

President Paul Kagame, på egen Facebook-side 7. desember 2013

Født to måneder for tidlig, 1500 gram hver. Tvillingdøtrene til 23 år gamle Nyromoma Alphonsine overlever fordi distriktsykehuset i Byambu har moderne utstyr og kompetent personale.

FOTO: ESPEN RØST

Ville ikke overlevd uten kuvøser

På et sykehus i Nord-Rwanda ligger to tvillingjenter. Knøtt små og nyfødte. Foreløpig i kuvøse. Hadde de blitt født i et av Rwandas naboland, ville de trolig ikke ha overlevd. **Av Espen Røst**

Da Nyiromoma Alphonsine (23) fødte på den lokale helsestasjonen etter bare syv måneders svangerskap, ble resultatet det dobbelte av hva hun hadde regnet med.

– Jeg ble veldig overrasket, for jeg visste ikke at jeg bar på tvillinger, sier 23-åringen til Bistandsaktuelt.

Ambulanse

Med to fortidligfødte døtre, hver på 1,5 kilo, bar det rett i ambulansen. Den fraktet henne og barna de 45 kilometerne til Byambu distriktsykehus.

De fleste steder i Afrika er sjansene til å vokse opp ganske dårlige, dersom man er syv måneder gammel og veier halvannen kilo. Sykehusene mangler ofte utstyr. Men ved distriktssykehuset nord for Rwandas hovedstad har de hele syv kuvøser til å ta seg av fortidligfødte.

– De er veldig bra utstyrt på dette sykehuset. Om de ikke hadde hatt disse kuvøsene, ville kanskje ikke de to døtrene mine overlevd. Jeg er veldig glad for at de tok meg hit, sier Alphonsine.

– Det er veldig fint å ha to jenter som er like gamle. Nå er jeg bare lykkelig, sier den nybakte tvillingmoren.

Enorme framskritt

Distriktsykehuset i Byambu har 23 helsesentre under seg og betjener

en befolkning på 396 000 mennesker i de grønnklede åsene to timers kjøring nord for hovedstaden Kigali. Dette sykehus-systemet utgjør samtidig en viktig del av historien om Rwandas helsesuksess. Landet har de siste årene gjort enorme framskritt innenfor barne- og mødredødelighet.

Ifølge FN og rwandiske myndigheter ligger landet godt an til å innfri FNs tusenårs mål for helse innen 2015. Antallet fødende under oppsyn av jordmor og/eller på sykehus har økt fra 29 prosent i 2005 til 69 prosent i 2011. En av konsekvensene er at både andelen mødre som dør i barsel og barnedødeligheten er mer enn halvert siden 2005.

Bli syk her!

Norsk Sykepleierforbund støtter Rwanda Nurses & Midwives Union med organisasjonsbygging.

– Kontrasten til helsevesenet i Uganda er slående. Det er rett og slett imponerende. Om jeg skulle bli syk et sted i Afrika, er dette rett og slett stedet å bli det, sier spesialrådgiver Michael Vitols.

Den norske helsearbeideren mener Rwandas modell med lederkontrakter og en ansvarliggjøring gjennom hele systemet, fra sykepleier til embetsverk, har vært avgjørende for at folket får så gode helsetjenester. At det er nulltoleranse for korrupsjon trekker han også fram som helt avgjørende. ■

22 Reportasje: Rwanda

Næringsmiddelbedriften Inyange forsyner Rwanda med melk, vann og juice. Landets militære har eierinteresser i bedriften.

På markedet i Kigali gleder selgerne seg over økende kjøpekraft hos kundene. Salget av grønnsaker, sko og elektronikk går så det suser.

På det statlige K-lab i Kigali får nyetablerere i IKT-bransjen gratis kontorplass og «high speed» bredbånd. Alain Murora (25) og Daniel Karengera (24) er blant de utvalgte.

Fitness factory gym åpnet i sentrum av Kigali sommeren 2013. Rwandas middelklasse

← Fortsetter fra forrige side

Lite korrupsjon

Sikkerheten er også bedre. Folk beveger seg trygt på gatene i de fleste deler av hovedstaden også etter mørkets frambrudd. Mens folk i andre østafrikanske land har en grunnleggende mistillit til politi og rettsvesen og ofte unnlater å anmelde forbrytelser, er det annerledes i Rwanda. Flere anmelder saker til politiet. Over 70 prosent av Rwandas befolkning har inntrykk av at det er svært lite korrupsjon i landet, og nesten 90 prosent mener at korrupsjonsnivået er synkende.

I hovedstaden Kigali ser vi unge jenter praie motorsykkeltaxier for å bli kjørt alene hjem fra jobben. En obligatorisk registreringsordning for taxisjåførere og motorsykkelhjelmere med like registreringsnumre for sjåfør og passasjer er med på å redusere faren for overgrep.

Tillit til politiet

Det langsiktige, bevisste arbeidet med å bygge ned motsetninger mellom hutuer og tutsier kan være noe

av forklaringen på landets relative suksess med å skape trygghet for sine innbyggere. I Kagames Rwanda finnes det ikke lenger id-kort som deler folk inn etter etnisitet.

– Det er forståelig at landets ledere prøver å fjerne den etniske skillelinjen, men virkemidlene som tas i bruk er til tider svært hardhendte. Spørsmålet er også om dette på lengre sikt kan virke mot sin hensikt, sier Afrikaeksperten Morten Bøås.

Landet har hatt sitt rettsoppgjør etter folkemordet, de såkalte gacacodomstolene, og titusener er blitt dømt til fengselsstraffer.

I dag er alle rwandere, ikke hutu eller tutsi. Ekteskap på tvers av folkegruppe er igjen blitt vanlig, slik det var også før hutu-ekstremister gjorde det lille landet om til et helvete av frykt og terror på begynnelsen av 1990-tallet.

Rask vekst

Rwanda er et land i rask økonomisk vekst. Økende produktivitet i jordbruket er en del av hemmeligheten. Siden 2001 har avlingene per kvadratkilometer mer enn doblet seg.

vokser, og nye behov dukker opp. – Vi får stadig nye kunder og tilbyr alt fra aerobic til personlig trening, forteller Cyprieh Niyiginya (32). FOTO: ESPEN RØST

Samtidig er store nye områder omgjort til dyrkbar mark. Dette har mer enn doblet inntektene per familie på landsbygda, der flertallet av befolkningen bor.

Økende vekst og velstand kommer til syne både i trafikken, i butikkene og på byggeplassene. Vi merker det i storbyen Kigali også, der vi kjører på perfekte veier med automatiserte trafikklys som «teller ned til grønt». Og folk venter tålmodig og i frykt for politiets strenge bøter. I kveldsmørket er veiskulderen markert med titusener av små røde lys. Bilparken er bedre enn i andre afrikanske hovedsteder. Over alt er det arbeid på gang. Nye forretningsbygg, banker og hoteller skyter i været.

«Paul Kagames regjering (...) er for tida Afrikas ledende eksempel på afrikansk statsbygging»

Paul Collier, verdenskjent britisk utviklingsforsker

Hotell Rwanda

– Vi merker den økende konkurransen, forteller markedsdirektør Sacha Haguma på Hotel des Mille Collines, bedre kjent som åsted for begivenhetene som ledet til filmen «Hotell Rwanda».

Her ble omlag 1200 gjester, de fleste tutsier, reddet fra hutumilitsen som spredte frykt utenfor hotellportene våren 1994. Det skjedde takket være kreativitet, kontaktnett og en fast holdning fra den daværende hotelldirektøren Paul Ruzesabagina.

I dag er det langt mer fredelige bekymringer som preger ledelsen ved «Hotel Rwanda». Det fire-stjerners hotellet er ikke lenger byens beste.

– Et annet hotell har fem stjerner, vi har fire, og stadig bygges det nye hoteller. Mens vi i flere år hadde et svært godt belegg, er det nå en viss nedgang på grunn av konkurransen. Men vi klarer oss fortsatt godt, forteller Haguma.

Overnattingsgjestene, de fleste utlendinger på forretningsreise, er hovedinntektskilden, dernest møter og konferanser. I helgene, og særlig på søndager, setter også den voksende

Sacha Haguma, markedsdirektør i «Hotell Rwanda»

rwandiske middelklassen et sterkt preg på svømmebassenget og restauranten. Europeiske turister på vei til gorilla-safari må tåle at høylydt rwandisk barnelatter blander seg med diskomusikken fra den lokale baren. I mens kan de studere den rikholdige menyen der norsk laks er en av rettene.

Økende kjøpekraft

Vekst og økende kjøpekraft kommer også til syne på det lokale markedet i Kigali, der rwandere fra alle samfunnslag skaffer seg kvalitetsgrønnsaker og middagsmat til en billig penge. Vi besøker det en lørdag kveld. Det kryr av kunder og av salgsvilige selgere. Men også av vakter, bærere og kontrollører.

Som ellers i landet er det et hakk over vanlig østafrikansk standard – mindre stank, mindre støy, mer velordnet, rent og ryddig. Og med et godt utvalg av elektronikk-sjapper, innimelom mat og drikke: Det kryr av småboder som selger billige tv-er, kjøkkenvifter og siste nytt i mobiltelefoner.

Både grønnsakselgerne og eieren av mobiltelefonkiosken rapporterer om økende omsetning og gode tider. →

Rwandas skryteliste

Økonomisk vekst: I perioden 2008–2012 har Rwanda hatt en gjennomsnittlig økonomisk vekst på 8,2 prosent per år, langt høyere enn gjennomsnittet for Afrika sør for Sahara.

Fattigdomsbekjempelse: I perioden 2005/06 til 2010/11 ble andelen fattige redusert fra om lag 57 prosent til 45 prosent. Det innebærer at om lag en million mennesker kom seg ut av fattigdom. Nedgangen var størst på landsbygda.

Næringsliv: Rwanda ble i 2012 kåret til «best performer» i Verdensbankens rapport «Doing Business» for 2012, etter å ha hoppet fra 150. plass i 2008 til 45.–plass i den årlige rankingen av verdens mest næringslivsvennlige land.

Menneskelig utvikling: I perioden 2008 til 2011 forbedret Rwanda seg sju plasser på UNDPs indeks for menneskelig utvikling.

Effektiv bruk av bistand: I en undersøkelse av effektiv bruk av bistandsmidler foretatt av OECD i 2011 fikk Rwanda beste karakter; en «A». Rwanda er også utpekt til pilotland for FNs «One UN»-satsing.

Kvinnerepresentasjon: I 2008 ble Rwanda det første landet i verden som hadde et flertall av kvinner i nasjonalforsamlingen. 56 prosent av representantene var kvinner. Ved årets valg ble representasjonen økt ytterligere, til 64 prosent.

Korrupsjon: På Transparency Internationals måling av befolkningens inntrykk av korrupsjonsnivå ligger Rwanda på 49. plass i verden (av 180 land), en forbedring på 40 plasser siden 2009.

Skole: Andelen barn i grunnskolen har økt fra 87 prosent i 2005–06 til 92 prosent i 2010–11. Andelen barn i videregående skole har i samme periode økt fra 10 til 21 prosent. I 2010 ble gratis grunnskole utvidet til 9 år.

Helse: Tilbudet innenfor barne- og mødrehelse er kraftig forbedret. Mødredødelighet er mer enn halvert fra 2000 til 2010. Barnedødelighet er mer enn halvert fra 2005 til 2010.

Kilde: FN, Transparency International

Rwanda

President: Paul Kagame (valgt med 93 prosent av stemmene i august 2010, hans andre periode)

Befolkning: 11 mill.

Språk: Engelsk og kinyarwanda (offisielle språk), samt fransk.

Religion: Katolsk (57 pst.), protestanter (26 pst.), adventister (11 pst.), muslimer (5 pst.)

Sysselsetting: Nesten 90 prosent av befolkningen er helt eller delvis sysselsatt i landbruk, hvorav de fleste er kvinner.

Fattigdomsrate: 45 prosent av befolkningen.

Matsikkerhet: 21 prosent av husholdningene har svak matsikkerhet.

Historie: Om lag 800 000 mennesker ble drept under folkemordet i 1994.

24 Reportasje: Rwanda

Happy Umutoni har vokst opp i Brussel. Nå er hun tilbake i hjemlandet Rwanda og håper hun og ektemannen skal bygge familielivet der.

FOTO: ESPEN RØST

Happy (28) vender hjem fra Europa: – Barna mine skal vokse opp i Afrika

I nesten 20 år bodde hun i Europa sammen med tanten sin. Nå har hun flyttet hjem. Ektemannen kommer etter om kort tid. De skal starte et nytt liv i Rwanda. **Av Espen Røst**

Happy Umutoni (28) startet frisørsalong i Kigali for noen måneder siden.

– Begge foreldrene mine ble drept under folkemordet. Da hentet tanten min meg til Brussel. Det har vært fint å vokse opp der, men jeg føler meg mer hjemme her, sier Umutoni til Bistandsaktuelt.

Hun mener Rwandas hovedstad Kigali er totalt forvandlet siden hun flyktet som åtteåring:

– Dette var bushen før. Nå er alt annerledes: Kigali er blitt en vakker, internasjonal by med god infrastruktur. Det føles godt å være tilbake, og jeg tror det er mulig å bygge et liv her, sier Umutoni.

Ny mentalitet

Det er ikke bare byen som har forandret seg, også folks mentalitet er endret, mener den unge frisøren:

– Det er nok en viss forskjell på de som har bodd her i alle år og oss som har bodd i utlandet. Jeg har for eksempel ansatt kusina mi som assistent. Hun har ikke bodd i Europa, og jeg må lære henne å være sørvisorientert. Vi jobber med å være imøtekommende for kunder; det må vi for å lykkes. Og

det er slik nettopp jeg skal lykkes: Sørvisnivået er fortsatt noe av det dårligste ved Rwanda – der har jeg noe å bidra med, sier Umutoni

Hun forteller at ektemannen, som også opprinnelig er fra Rwanda, fortsatt bor i Europa. Men snart flytter han også til Kigali, der han har fått seg jobb.

– Når vi er på plass, håper jeg vi kan få barn og starte et familieliv sammen.

– Jeg vil gjerne oppdra barna mine her, og tror det blir veldig fint for dem å vokse opp i Rwanda. Når jeg tenker på det er det egentlig veldig viktig for meg at barna mine skal vokse opp i Afrika.

Vil starte flere

Umutoni forteller at ingen andre av vennene hennes fra Brussel har valgt å flytte hjem. Ennå.

– Men de oppmuntrer meg og sier at jeg er en tøff kvinne som tør å satse.

– Er du det da?

– Oh, yeah! Om det går bra i denne frisørsalongen, vil jeg starte flere. Kanskje går det veldig bra. Da kan jeg også starte salonger i nabolandet Burundi. Jeg er veldig optimistisk på vegne av dette landet. ■

Ungdommer tar seg tid til et slag biljard i en av Kigalis forsteder. Med økonomisk vekst dukker det stadig

Tony Nsanganira, næringslivs-utvikler

← Fortsetter fra forrige side

– Før solgte jeg en mobiltelefon om dagen. Nå selger jeg gjerne ti, forteller 23-årige Emmanuel Nshimiyimang.

Inspirasjonskilde

Richard Sebizera er «Øst-Afrikas EU-sjef», generalsekretær i Det øst-afrikanske fellesmarkedet, en organisasjon som omfatter landene Kenya, Tanzania, Uganda, Burundi og Rwanda, og som har store planer om å utvikle økonomisk samarbeid og intraregional handel. Han ser Rwanda som en inspirasjonskilde for de andre landene i regionen, et lokomotiv for økonomisk utvikling.

– Rwanda er det mest næringslivsvennlige landet i hele Øst-Afrika, et land i rivende utvikling. Det har skjedd til tross for at det er et land med begrensede naturressurser og samtidig med

at landet har klart å bringe om lag 1 million rwandere ut av fattigdom på fem år, fastslår Sebizera.

Med god hjelp av Verdensbanken har landet siden 2001 gjort mye for å fjerne byråkratiske hindringer og forenkle dagliglivet for næringslivet, blant dem gründerne. Mens det tidligere i gjennomsnitt tok 14 dager å få registrert et selskap, tar det i dag maksimalt tre dager, ifølge Verdensbanken. Selv sier rwandere vi snakker med at de nå kan garantere registrering av et foretak innen 24 timer.

Ambisiøs plan

Den nye næringslivssatsingen blir lagt merke til internasjonalt. I 2010 ble Rwanda kåret til «Best Performer» i Verdensbank-rapporten «Doing Business», etter at å ha gjort det største framskritt i næringslivsvennlighet noe land har gjort noen gang. Men Rwanda gir seg ikke der: nye, «hårete» mål er

opp nye kafeer og restauranter.

på gang. Det forteller Tony Nsanganira, «chief operation officer» i det statlige næringslivsorganet Rwanda Development Board, et gigantbygg i glass og betong som troner mektig på en av Kigalis mange åser.

– Vi har i flere år hatt en økonomisk vekst rundt 7-8 prosent, men er fortsatt et utviklingsland. Innen 2020 er målet å gjøre Rwanda til et mellominntektsland. Da må vi ha en årlig vekst på 11,5 prosent de neste årene.

Han forteller at primærjordbruks andel av verdiskapningen, etter planen, skal reduseres fra 35 til 25 prosent. Ny produktionsvekst og nye arbeidsplasser skal skapes innenfor industri og tjenesteproduksjon som finans, logistikk og turisme, men også i form av et mer avansert og diversifisert jordbruk.

Presidentens rolle blir hele tiden trukket fram. Det er hans politiske plan «Visjon 2020» som er ledestjernen.

– Presidenten selv inspirerer oss. Vi finner oss til rette innenfor hans visjon. Men et land er ikke én mann alene, det er viktig at vi bygger gode institusjoner som kan bære visjonen videre, sier Nsanganira.

Twitter-presidenten

Kagame, selv en ivrig teknologi-entusiast, er opptatt av at næringslivet skal være moderne og innovativt. Han er ofte på twitter og facebook der han skriver om sine politiske mål, for eksempel at investorene skal oppfatte Rwanda som trygt, kompetent, ukorrupt og ubyråkratisk. Et sted der utlendinger og eksilrwandere kan investere sine penger, med mulighet for god inntjening.

Omstillingen av næringslivet og innsatsen for å skape nye arbeidsplasser blir også trukket fram som den viktigste nøkkelen til langsiktig suksess innen fattigdomsbekjempelse.

FN-sjef Lamin Momodou Manneh liker Rwandas sterke kontrollsystem.

Les mer på nett

www.undp.org/content/rwanda

Samtidig er målet for landet å fortsette å redusere avhengigheten av bistandsgiverne. I dag finansierer bistandsgiverne 40 prosent av statsbudsjettet. Verdensbanken, FN, USA og Storbritannia er de største bistandsgiverne.

FN-sjef Lamin M. Manneh er optimist på Rwandas vegne, og gleder seg over at landet er ett av de afrikanske landene som når alle sine tusenårs-mål innen 2015.

– Enhver som er blitt kjent med den beslutsomheten som preger dette landet vil ha tiltro til at Rwanda vil nå sine mål, fastslår han.

– Og kritikken av menneskerettigheter og demokrati?

– Mye av denne kritikken er overdrevet. Deler av det internasjonale samfunnet forstår ikke hvordan Rwanda må sees i lys av folkemordet i 1994. Det er ennå en del mangler hva gjelder individers rettigheter, men Rwanda er på rett spor. ■

– Stemmer dårlig med vår demokrati-teori

– RWANDA ER ET LAND som har hatt en imponerende framgang. Samtidig stemmer det dårlig med våre teorier om sammenhengen mellom demokrati og utvikling, sier Afrika-eksperten Morten Bøås, seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt.

Folkets tillit

Han beskriver Rwanda som et land der befolkningen har svake individuelle rettigheter, men der den samme befolkningen har stor tillit til landets politiske ledelse og statlige institusjoner, inkludert landets politi.

– Landet legger åpenbart, i dagens situasjon, større vekt på sosiale og økonomiske rettigheter enn på sivile og politiske, sier Bøås.

Sterke institusjoner

Han mener den generelle framgangen, med sterke resultater innen fattigdomsbekjempelse, helse og utdanning, har kunnet skje nettopp fordi Kagame har satset på å bygge opp sterke institusjoner. Samtidig har landet fått store bistands-overføringer fra Storbritannia, USA, Verdensbanken og FN. Norge gir ikke stat-til-stat-bistand til landet.

Anti-korrupsjon

– Presidenten har hatt politisk vilje, klare ideer og har vist lederskap, noe som har falt i god jord hos bistandsgiverne. Bistandsstøtten har blant annet gitt offentlige ansatte lønninger det er mulig å leve av. Det virker positivt inn på folks holdninger og muligheten til å lykkes med et effektivt anti-korrupsjonsarbeid, sier Bøås.

Han mener det er et tankekors at flere av landene som leverer best på sosiale og økonomiske rettigheter og FNs tusenårs-mål er de vi i vesten synes er dårligst på de individuelle menneskerettighetene. Etiopia er et annet eksempel. ■

– Rwanda legger åpenbart større vekt på sosiale og økonomiske rettigheter enn på sivile og politiske, sier Morten Bøås, seniorforsker ved Nupi.

26 Intervjuet

Kvinne-sjefen

– Ingen av oss er frie, med mindre alle er frie. Med det budskapet kjemper leder for UN Women, Phumzile Mlambo-Ngucka for å sette kvinners rettigheter på den politiske dagsorden. Det er ikke bare enkelt. **Av Hege Opseth**

FNs nye organisasjon for likestilling og kvinners rettigheter hadde en trang fødsel. UN Women ble lansert akkurat da finanskrisen rammet verden med full styrke. Norge var en av fødselshjelperne i arbeidet med å samordne arbeidet for kvinners rettigheter under én paraply. Men med finanskrisen – og muligens, manglende politisk vilje, er det ikke nok penger til å betale hva det koster å forbedre mor-barn-helse, utdanning for kvinner, deltakelse i politiske prosesser og kjempe mot seksualisert vold – for å nevne noe.

– Kampen mot feminisering av fattigdom er en av mine absolutte hjertesaker, sier Mlambo-Ngucka.

– Hva mener du med det?

– Fattigdom og vold er de største utfordringene for kvinner i dag. Altfor mange kvinner har ikke status som «økonomiske innbyggere» – de er overrepresentert blant de fattige. Når vi snakker om tusenårsmålene, må vi understreke at verden må forandre seg for majoriteten av menneskene. Og majoriteten er kvinnene.

Alt henger sammen

Den tidligere visepresidenten i Sør-Afrika er et fyrverkeri når hun snakker om sine hjertesaker. Phumzile Mlambo-Ngucka satt i ANC-regjeringen fra 2005 til 2008. Da hun i som-

mer overtok jobben som leder for UN Women var det bare en fortsettelse av hva hun har holdt på med store deler av livet – å arbeide for kvinners rettigheter. De fleste kvinner i verden får ikke ut sitt potensial, mener hun.

Sjefen for UN Women er på besøk i Oslo for å delta på konferanse når Bistandsaktuelt møter henne. Et panel av verdens mektigste kvinner er samlet på ett brett. Sittende på et anonymt møterom, med et enkelt glass vann foran seg kommer hun med følgende uttalelse:

«En kvinne må ikke ha ambisjon om å bli som en mann. Det er altfor beskjedent. En kvinne må ha som ambisjon å bli best. Og menn representerer dessverre ikke det beste av menneskeheten. Da blir det kvinnes oppgave å forbedre samfunnet.»

– Er dette feminisme – og hva er feminisme for deg?

– Jeg liker ikke denne definisjonen, det er med på å sementere debatten. Rettighetskamp, feminisme, utvikling – alt handler om det samme; å beskytte

«Kvinner skal ha samme sjanse som menn – det er rett og slett hva det handler om»

Utdanning er nøkkelen til å sikre kvinner en mulighet til å skaffe seg et bedre liv, mener leder av FNs organisasjon for kvinner og likestilling Phumzile Mlambo-Ngucka.

FOTO: UN WOMEN/
CATIANNE TUERINA

te kvinners rettigheter. Kvinner skal ha samme sjanse som menn – det er rett og slett hva det handler om.

Patriarkat

– Hvordan forandrer vi denne tankegangen hos politiske ledere – det er jo grunnleggende rettigheter vi snakker om?

– Ja, det er frustrerende. Det er en form for patriarkat som har fått dominere makropolitikken. For eksempel, «BNP-vekst» forteller ikke om noe om folk flest utvikler seg.

Det er et tall som ikke nødvendigvis er representativt for størstedelen av befolkningen. Når et land definerer vekst kan det være på bekostning av de fattige. Igjen – de fleste av de fattige er kvinner. Skal vi snakke om virkelig økonomisk utvikling, ikke bare BNP-veksten som sier noe om kvaliteten for noen få, må det handle om hvordan livet til kvinner og fattige har blitt bedre.

Mer enn 64 millioner jenter verden over er barnebruder, ifølge tall fra UN Women. Hvert sekund dør en

Opprørt over tomme helseløfter

– Vi har gitt oss selv 15 år for å redusere barne- og mødre-dødelighet. Vi er ikke i nærheten av å nå FNs tusenårs mål på dette området. Det er ikke et spørsmål om penger, men om vilje, sier Joy Phumaphi. Med to år igjen til 2015-fristen føler hun det er grunn til å være kritisk. **Av Jan Speed**

FOR JOY PHUMAPHI er det avgjørende spørsmålet nå: Hvor lang tid vil det ta å beskytte alle fødende kvinner? Hun er en av to ledere for den uavhengige Expert Review Group. FNs generalsekretær har bedt Phumaphi og de andre i ekspertgruppa vurdere den globale innsatsen for å redusere barnedødelighet med to tredjedeler og

mødredødelighet med tre fjerdedeler innen utgangen av 2015.

– På femten år har ikke verden klart denne beskjedne oppgaven. Det er ingen grunn til at vi som globale og nasjonale utviklingspartnere skal gi oss selv en klapp på ryggen, sier Phumaphi til Bistandsaktuelt.

I 38 av de 75 landene som ek-

Joy Phumaphi var nylig i Norge. Hun er en av lederne for FNs uavhengige ekspertgruppe som vurderer arbeidet som gjøres for at alle kvinner og alle barn skal få tilgang til gode helsetjenester. FOTO: JAN SPEED

spertgruppen følger tett, har det til og med vært stillstand eller tilbakegang.

– Hadde du vært lærer og fått så dårlige resultater i klassen, burde du nok ha vurdert å skifte jobb, sier Phumamp-

hi. Selv kommer hun fra Botswana der hun har vært helseminister. Hun leder nå African Leaders Malaria Alliance.

– Barne- og mødre helse er enkelt og billig. Vi vet hvordan det skal gjø-

kvinne som følge av graviditet eller fødsel. Mange av disse dødsfallene kunne vært unngått med mer utdanning og tilgang til ordentlige helse-tjenester.

En avtale om nød

– Reproduktiv helse og seksualitet er så fundamentalt når det gjelder hvorfor kvinner blir annenklassens borgere. Hvordan menn har kontrollert kvinners seksualitet er også grunnleggende for hvordan verden har utviklet seg. Når kvinner får barn tidlig, er

det som å underskrive en avtale om å forbli i fattigdom. De blir bundet til en mann, og det er også stor sannsynlighet for at barna fortsetter livet i fattigdom. Denne sirkelen blir ofte ikke brutt.

– *Hva kan gjøres?*

– Utsiktene til et bedre liv og større kontroll over egen skjebne henger sammen med utdanning. Det er selve grunnmuren – men dessverre er ikke kvinners tilgang til utdanning slik den burde være. ■

opsethmedia@gmail.com

res. Men for at det skal settes ut i praksis må det være politisk vilje, fokus på resultater, åpenhet og mulighet til å stille alle aktørene til ansvar, sier Phumaphi. Hun mener alt for mange internasjonale og nasjonale ledere kommer med tomme løfter om å satse på helse.

Phumaphi understreker at støtte fra politisk ledelse på øverste nivå er avgjørende for å lykkes. Hun trekker fram Malawi, Rwanda og Etiopia som land der statslederne har vist vei. Samtidig understreker hun viktigheten av organisering av gode helsesystemer.

Hun mener at barn- og mødrehelse i større grad må betraktes som en rettighet, og ikke som et mål som bare kan forskyves ut i framtiden. Det vil, ifølge Phumaphi, gjøre det lettere å holde givere, nasjonale ledere og lo-

kale helsemyndigheter mer ansvarlig.

Samtidig fortviler hun over den globale organiseringen av helse-sektoren som i løpet av de siste 15 årene bare har vokst og vokst. Det er ikke bare Verdens helseorganisasjon, Unicef og ulike giverland som er på banen. I tillegg kommer Gates-stiftelsen, Clinton-stiftelsen, GAVI Alliansen, Det globale fondet, og en rekke andre initiativ. Ifølge ekspertgruppens rapport skaper dette en stor belastning for helsedepartementene i utviklingslandene – som var overbelastet med rapporteringskrav og utenlandske besøk fra før av.

– Systemet er unødvendig komplekst. Når noe ikke har fungert, så et det bare satt i gang et nytt initiativ, uten å ta livet av det gamle, eller gjøre det gamle bedre. Vi har skapt hindringer for oss selv. Vi sløser med ressurser som burde vært brukt på grasrotnivå. Jeg håper at vi etter 2015 vil kunne gjøre helsearkitekturen mer strømlinjet med økt ansvarlighet, sier Joy Phumaphi. ■

« Barne- og mødrehelse er enkelt og billig »

Joy Phumaphi

Kommentar Eva Bratholm

Frykten for pressefrihet

Å GI NOBELS FREDSPRIS til en politiker som er i full virksomhet, det er et risikoprojekt. Da Ellen Johnson Sirleaf fikk prisen i 2011, så mange et håp. Endelig en afrikansk kvinnelig leder, ei grepa dame med vilje og styring. Korrupsjon var samfunnsfiende nr. 1.

– Det er blitt verre etter at Johnson Sirleaf ble gjenvalgt i 2011. De siste årene har vi opplevd at myndighetene i økende grad forfølger medier og journalister som tar opp og kritiserer korrupsjon, sier Tecee Boley til det norske fagbladet Journalisten. Hun er en prisbelønnet journalist i Liberia. Et land som i økende grad bruker forfølgelse og bøter for å kneble ubehagelig journalistikk. Tecee Boley jobber i FrontPage Africa. Etter at denne avisa omtalte korrupsjonsmistanker mot en tidligere landbruksminister ble redaktøren Rodney Sieh fengslet i tre måneder.

LIBERIA føyer seg her inn i rekken av afrikanske land som strammer inn pressefriheten for å hindre kritikk av myndighetene. Det gjelder spesielt i Øst-Afrika.

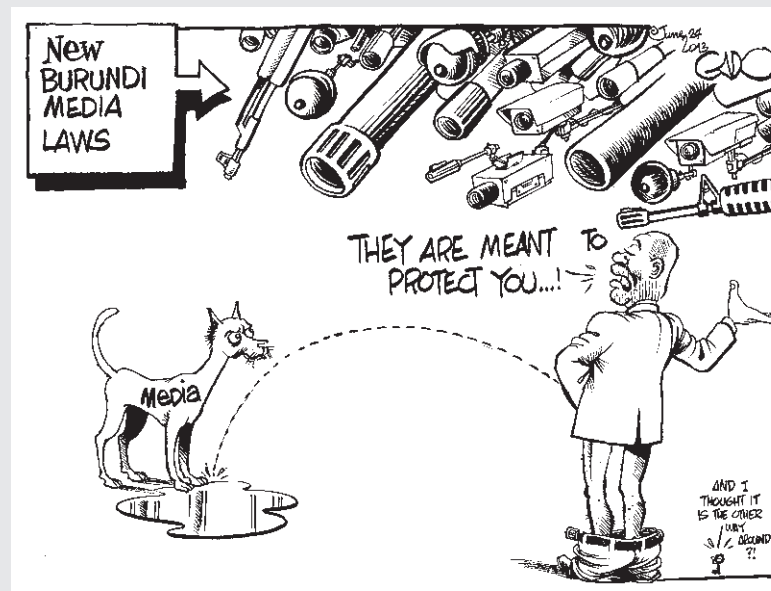
– Hele regionen er på vei utfor bakke. Det er ikke et land i Øst-Afrika som er trygt for journalister, sier Henry Maina, Afrika-direktør i den London-baserte menneskerettighetsorganisasjonen Article 19, ifølge The Guardian Weekly.

KENYA, som er selve mediesenteret i Øst-Afrika, er i ferd med å få en svært restriktiv medielov som kan ilegge medieselskaper bøter på flere hundre tusen dollar, konfiskere eiendom og stanse journalisters arbeid.

I TANZANIA skjer det en lignende utvikling skjer i Tanzania. Landet har allerede strenge presselover, men disse forsterkes med stadig økende bøter og fengselsstraffer for journalister som publiserer «opprørsk» materiale. Også i Burundi, Etiopia og Uganda er kritiske journalister blitt slått hardt ned på.

MEDIA I AFRIKA har endret seg på de siste årene. Fra statskontrollerte tv-kanaler og tynne aviser basert på inntektene fra statsannonser til mer eller mindre uavhengige mediehus som publiserer på flere plattformer. En mer utdannet befolkning med noe mer penger har et større medieforbruk og krever bedre kvalitet. Bruken av twitter og facebook har eksplodert og setter stadig oftere dagsorden også for tradisjonelle medier. Dette skaper en uvant og fryktbelagt situasjon for makthavere som er vant til å være i fred. Typisk nok var det pressens kritikk av kenyanske myndigheter i forbindelse med terroraksjonen i Westgate Shoppingsenter i Nairobi som ga støtet til den nye medieloven.

MEDIESITUASJONEN i deler av Afrika er svært bekymringsfull. Pressefrihet er en avgjørende bærebjelke i demokratiet. For eksempel blir bekjempelse av korrupsjon nesten umulig uten en uavhengig og pågående presse. Myndigheter i mange land kan føle ubehag over å bli passet på av en vaktbikkje, men det er et helt nødvendig ubehag. ■

Pressefriheten strammes inn i flere afrikanske land. Tegneren Gado kommenterer de nye medielovene i Burundi slik.

Hvorfor gi til de fattige?

Julen er full av historier om forholdet mellom fattig og rik. Men hvorfor skal jeg bære verdens urett på mine skuldre? Mitt bidrag forandrer ingenting ...?

Av Anne Håskoll-Haugen

Nordmenn liker å se seg selv som gavmilde. En humanitær stormakt som stiller opp der det trengs. På privaten bærer vi bøsse i tv-aksjonen, eller står klar med 100-lappen når de banker på. Noen symbolske sykepleiere under juletreet, en mynt i Frelsesarmeens sorte gryte.

Samtidig handler nordmenn for 50 milliarder kroner bare i desember. Det årlige bistandsbudsjettet på 30 milliarder blekner i forhold. Mange begynner å føle et krypende ubehag. Vi vet vi er rike, og at måten vi lever på ikke er bærekraftig. I eventyrene er rike folk som ikke deler med de sultne og fillete, onde mennesker; Piken med fyrstikkene, gjerrige Scrooge i Charles Dickens A Christmas Carol og Tre nøtter til Askepott.

Vår redsel for alvor

Samtidig hører vi at å gi penger til fattige ikke virker; bistand fører til avhengighet, pengene kommer ikke frem, går i lommene på korrupte statsledere eller blir lønn til bistandsarbeidere. Tiggerne her hjemme er egentlig kriminelle, de later som om de skjelver og fryser, men de lurar oss. Og gir du til narkomane bruker de bare pengene på å ruse seg. Så vi begynner å tvile; er det egentlig noe vits?

Den svenske filmskaperen Roy Anderson mener at vår tid preges av redsel for alvor.

– Vi har en redsel for alvor som ligner rusmisbrukerens redsel for å bli edru. Vi misbruker kunnskap på samme måte som alkoholikeren misbruker alkohol – for å slippe å se virkeligheten som den er, mener han.

Så er alle disse argumentene bare unnskyldninger? Hvorfor skal vi bry oss om andre menneskers nød?

– Jeg vil heller snu på spørsmålet; hvorfor skal vi la være? Vi skal

gi fordi vi har fått. Alt som er viktig i våre liv har vi fått. Det handler like mye om å dele, som det handler om å gi, sier Sturla Stålsett, prest og avtroppende leder av Kirkens Bymisjon.

Stålsett mener at på ulike tidspunkter i livet har alle behov for hjelp. Ideen om at vi er uavhengige individer er gal. Tvert i mot er vi helt avhengige av hverandre, og gjennom velferdsstaten er vi alle mottagere.

Plikt til å redde

Stålsett mener vi har en moralsk forpliktelse til å gi. Men betyr det at vi skal hjelpe mennesker vi ikke har noe forhold til? Er det forskjell på nød langt borte, og nød i våre egne gater?

Den australske moralfilosofen Peter Singer tegner dette bildet:

Se for deg at du går tur og ser et barn i en dam, i ferd med å drukne. Din første tanke er å hoppe ut og hjelpe barnet. At du blir våt og skitten, bryr du deg lite om hvis du kan redde barnet fra drukningsdøden. I boken *The Life You Can Save. Acting Now to End World Poverty* (2009), skriver han at barnet som dør av underernæring i et fattig land langt borte har like stort krav på din oppmerksomhet som barnet i dammen.

Han sier mennesker med inntekt som overskrider basisutgifter er moralsk forpliktet til å gi overskuddet til bistandsorganisasjoner, ikke sløse dem bort på privat forbruk. Å la være, er som å la barnet drukne. Det virker urealistisk for de fleste. Men boken

« Vi skal gi fordi vi har fått. Alt som er viktig i våre liv har vi fått »

Sturla Stålsett, leder Kirkens Bymisjon

Vi nordmenn bruker enorme summer på privat forbruk nå før jul. Burde vi gitt mer til dem som har lite?

TEGNING: NIELS POULSEN

fikk stor oppmerksomhet, og Singer ble kåret til en av årets viktigste tenkere.

Avstandsforhold til verden

Digni – paraplyorganisasjonen for norsk misjons bistand feiret 30 år i år. I jubileumsboken *Avstandsforhold* skriver de at selv om vi nå har tilgang på all kunnskap, pleier vi et avstandsforhold til verden.

– Landegrenser er politiske grenser, ikke moralske. Det gir ikke stor mening å prioritere hvem vi har mest ansvar for og når. En del av det å være menneske handler om å stå i mange type relasjoner, både nære og fjerne, sier Sturla Stålsett.

– Det føles vanskeligere å gi penger til fattige man møter, enn til fattige langt borte. Hvorfor er det sånn?

– Fattigdommen som treffer oss i hverdagen utfordrer. Vi liker ikke å være den privilegerte part i et møte

mellom mennesker. Vi vet ikke hvordan vi skal forholde oss til det, den gjør oss forlegne.

– Har vi godt av å bli konfrontert med fattigdom?

– Jeg vil ikke si det på den måten. Men det stiller oss som samfunn og medmennesker på prøve. Jeg tror ikke vi skal gi oss selv ståkaraktar. Det er liten grunn til å skryte av hvordan vi har behandlet tiggerne som har kommet til Norge. Å argumentere mot å hjelpe folk i en vanskelig situasjon med at det kan komme flere som trenger hjelp, er etter mitt syn uetisk.

Frivillig å gi

Når politikere truer med bistandskutt, følger raskt argumentene om vår moralske plikt til å gi. Men her mener den filosofen Jens Saugestad vi trår galt.

– At vi har en privat moralsk plikt til å hjelpe mennesker i nød er én

ting. Denne velgjørhetsplikten er kjernen i nestekjærligheten, og kan være en begrunnelse for den enkelte for å gi til bistandsorganisasjoner. Men statens bistandspolitik kan ikke basere seg på privatmorske plikter.

Saugestad mener at det er en selvmotsigelse å begrunne offentlig bistand med nestekjærlighet: Man tvinger borgerne til det hver enkelt bare kan tvinge seg selv til, å oppfylle velgjørhetsplikten.

– Du er forpliktet til å være beredt til å hjelpe, men plikten gir deg spillerom for å velge hvem og hvordan du vil hjelpe. Bare din samvittighet kan pålegge deg å gjøre det. Hvis tiggeren hadde tvunget deg til å gi, ville

det være et ran. Å begrunne statlig bistand med nestekjærlighet er som om tiggeren fikk hjelp av politiet til å ta dine penger.

Saugestad mener at statlig bistand først og fremst må begrunnes politisk.

Verdighet er et verb

Å dele med de fattige blir noen ganger begrunnet med at fattige lever uverdige liv. Med vår hjelp skal de få et

skrevet ett av bidragene i Dignis ferske bok.

Han mener derimot at alle mennesker har en iboende verdighet. Ingen er uverdige. Problemet er at vi har vendt oss til å tenke på verdighet som en egenskap, i stedet for en handling. Som rettighet, mer enn en plikt. Vi glemmer at verdighet er noe som utspiller seg i en relasjon mellom mennesker, noe vi gir og tar i mot.

– Våre ansatte og frivillige understreker ofte at det er det minst like mye de som får når de gjør en innsats for andre. Dette kan høres ut som en klisjé, men det er det ikke. Det gir verdighet å anerkjenne andres verdighet, sier Stålsett i Bymisjonen. Han mener at å latterliggjøre solidarisk innsats for andre som naiv, er fordekt politisk kritikk.

Den andres ansikt

Det er mange grunner for å gi, og det er lett å lete etter grunner for å la det være. Kontrasten mellom rikdom og fattigdom er likevel noe vi forholder oss til hver dag. Vi har alt, men det er også alt vi har, synger Ole Paus.

– *Har vi blitt likegyldige?*

– Jeg tror alle skal være på vakt for en form for nummenhet som kan oppstå i et samfunn med ekstrem hastighet og økt velstands nivå. Den økte velstanden gir også en økt forventning til hva livet skal gi oss. Det kan føre til at vi stenger oss av mot andres lidelse. Hver og en av oss har et ansvar for å holde oss våkne. Å stenge ut andres lidelse undergraver vår egen menneskelighet, sier Bymisjonens leder.

I Matteusevangeliet sier Jesus at vi på dommens dag skal bli dømt, ikke etter våre gode intensjoner, men på om vi ga brød til den sultne og vann til den tørste.

Og siden det tross alt er jul, skal han få siste ordet. ■

liv som ligner mer på det livet vi selv lever. Altså et verdig liv.

– Marginaliserte menneskeskjeber har blitt håndtert som mennesker med mindre menneskeverd. Tater, sigøynere, psykisk syke – alle skulle hjelpes til et bedre menneskeverd, sier filosofen Tore Frost, som har

– Nansen Fredssenter har inngått flere samarbeidsavtaler med somaliske diasporaorganisasjoner. Det har vært krevende og lærerikt – jeg vil tro for begge parter. **Se kronikken nedenfor.**

Meninger

Debatt:

Aktuelle spørsmål, gammeldagse svar

Av Liv Tørres

KJELL ROLAND OG ØYVIND EGGEN hevder i sin nye bok «Western Aid at a Crossroads, the End of Paternalism» at vestlig bistand har gått ut på dato og må relanseres. De sier at bistanden har blitt for komplisert og er for paternalistisk. Kritikken deres har mye for seg. Kravene er ofte for komplekse. Utvikling og prioriteringer festes ikke i stor nok grad lokalt, noe den må for å være bærekraftig. Mål fra vår side om å støtte demokratibygging henger dårlig sammen med

at vi ikke overlater prioriteringene til dem det gjelder.

Hva er vi enige i? Ja, det bør bli enklere og færre krav. Ja, det er viktig å bidra til å fremme vekst og arbeidsplasser. Det er når vi kommer til løsningene at vi er uenige. Få av oss tror vel at institusjoner og godt styresett vil følge automatisk av vekst og jobbskaping? Ennå færre tror vel at internasjonal kapital eller handel vil strømme til land som mangler sterke institusjoner, godt styresett, regelverk og korrupsjonskrav? Vi så

for eksempel lite til norsk næringsliv etter fredsavtalen mellom Sudan og Sør Sudan når det nye landet i sør skulle bygges opp.

Bistand bør bli mer konkret sier Roland og Eggen. Hva betyr det egentlig? Hvis oppskriften på jobbskaping og positiv samfunnsutvikling kun er flere investeringer og mer handel, kunne vi gå tilbake noen tiår og bruke store bistandsmidler til etablering av fabrikker og infrastruktur. Da er det viktig å huske at det finnes noen mislykkede eksempler på norsk bistand

Liv Tørres er generalsekretær i Norsk Folkehjelp

som ble brukt til dette på 60- og 70-tallet. Kroneksemplet stammer fra Kenya der Norad på slutten av 70-tallet bestemte seg for å finansiere det som var ment å bli verdens største kjølelager for fisk ved Lake Turkana. Flere hundre millioner ble brukt, men kjølelageret ble stående så godt som ubrukt. Man lærte av slike erfaringer at lokalt eierskap og godt styresett er viktige ingredienser hvis målet er å bidra til jobbskaping og utvikling.

Kanskje bør vi bruke mindre bistandsmidler på FNs programarbeid.

Kronikk:

Dialog med den somaliske diasporaen

Av Christiane Seehausen

NANSEN FREDSSENTER har i mange år jobbet med diasporagrupper i Norge. Vi begynte med den afghanske diasporaen og med bakgrunn i disse erfaringene har vi videreutviklet vårt arbeid til å omfatte både den irakisk-kurdiske, den tamilske og den somaliske diasporaen i Norge.

I denne artikkelen ønsker jeg å formidle noe av våre erfaringer i samarbeidet med den somaliske diasporaen. Jeg kaller samarbeidet «dialog med diasporaen», fordi dialogen – en ærlig, åpen samtale, basert på likeverd og respektvar utgangspunktet for dette arbeidet.

Den somaliske diasporaen i Norge omfatter rundt 30 000 personer. Dette gjør denne diaspora gruppen til en av de største i Norge. Mange av disse har opprettet organisasjoner som jobber for ulike prosjekter eller prosesser i sitt hjemland og i Norge. De bidrar til å utvikle skoler på avsidesliggende steder i Somalia, de jobber mot kvinnelig omskjæring eller støtter byggingen av brønner.

I frivillighetens land Norge, bruker medlemmene i disse organisasjonene sin fritid og sine private midler til å gjøre en innsats. En viktig innsats for fellesskapet – både her og der.

FOR ALLE nye organisasjoner, med lite kjennskap til den norske prosjekterverden, er det lurt å ha samarbeidspartnere. Helst norske samarbeidspartnere med erfaring og kunnskap om prosjektarbeid, regnskapsføring, søknadsskriving og mer. Men det er kun få diasporaorganisasjoner som

har et slikt samarbeid.

Årsakene er etter vår erfaring mangfoldige. Mange diasporaorganisasjoner har ikke kjennskap til norske organisasjoner som de kunne samarbeide med. Andre har ikke noe ønske om å samarbeide med noen og en tredje gruppe har opplevd å bli overkjørt av andre aktører som «tar over» ideen for å bruke den i sine egne prosjekter.

De norske aktørene har noen av de samme grunnene. Ingen kjennskap til diasporaorganisasjoner, intet ønske om å samarbeide, redsel for at det blir arbeidskrevende, usikkerhet rundt motivene bak diasporaene sine prosjekter og opplevelsen av å ha mer og nok å gjøre.

Alle disse grunnene er forståelig og gjenkjennelige. Nansen Fredssenter har inngått flere samarbeidsavtaler med somaliske diasporaorganisasjoner. Det har vært krevende og lærerikt – jeg vil tro for begge parter.

SOM I ALT samarbeid er det krevende å møte den andre på en ydmyk måte. Ha respekt for deres kunnskap og erfaring med landet og deres unike ønske om å bidra til en positiv endring.

« Vi bør være villige til å samarbeide om prosjekter som ikke nødvendigvis setter vår organisasjon i fokus, men bidrar til å løfte opp andre »

KRONIKK

Christiane Seehausen er seniorrådgiver ved Nansen Fredssenter

Kunnskapen er basert på personlige erfaringer og kan lett avfeies som uprofesjonell og ikke verdifull. I tillegg har somaliske diasporaorganisasjoner tilknytning til et bestemt område i landet og kan dermed oppfattes som partisk. Disse faktorene kan være uvant for norske organisasjoner og var også utfordrende for Nansen Fredssenter. En slik uvant situasjon krever tid til samtaler og tillitsbygging.

De fleste somaliske organisasjonene er basert på frivillig ulønnet arbeid som utføres på ettermiddagen og kvelden. Utarbeidelse av gode prosjektideer, søknadsskriving og oppfølgingen av prosjekter i Norge og Somalia er tidkrevende prosesser. I tillegg til tiden kreves kunnskap og erfaring. Mange norske organisasjoner har opparbeidet seg denne erfaringen og kan ofte støtte

seg på noen deltidsansatte medarbeidere som kan ta hovedansvar for denne delen av arbeidet. Nansen Fredssenter brukte mange ettermiddager, kvelder og helger enten hjemme hos medlemmene av organisasjonen, på kafeer eller et kontor for å bidra til prosjektutarbeidelse og søknadsskriving. Det vil si at vi valgte å tilpasse oss vår partners hverdag. Vi gjorde dette for i det hele tatt kunne utvikle et samarbeid med de somaliske partnerne. Uten denne tilpassingen ville et slikt samarbeid ikke vært mulig.

ULØNNET FRIVILLIG arbeid er en gave og i samarbeid med en etablert profesjonell organisasjon kan den bli enda større. Samarbeid krever ydmykhet, men også tydelighet. Å være tydelig på det man kan, det man vil være

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett BISTANDSDEBATT

Traavik og moral

Tore Westberg er ikke imponert av kunstner Morten Traaviks analyse av bistanden og bistandsindustrien.

nett HELSEBISTAND

Mer helse for pengene?

Forsker Katerini Storeng ved SUM er kritisk til Norges iver etter å prøve ut resultatbasert finansiering av helsetjenester.

nett TANZANIA

Unionen sett fra Zanzibar: På tide å sy om dressjakka?

Journalist Salma Said, doktorgradsstipendiat Grete Benjaminsen og doktorgradsstipendiat Sigrun Marie Moss skriver om forholdet mellom Tanzania og Zanzibar.

Kanskje mindre til stat-til-stat. Dette er viktige diskusjoner som må tas.

Det som er krystallklart for oss er at vi må bruke langt mer bistandsmidler på organiserte krefter i sivilsamfunnet som representerer brede

«Kanskje bør vi bruke mindre bistandsmidler på FNs programarbeid. Kanskje mindre til stat-til-stat»

demokratiske interesser og som selv kan mobilisere fram og stille krav til egne myndigheter. Slik overlater man reelt utviklingsstrategier og prioriteringer til lokale aktører. Først da støtter vi reell demokratisering og utvikling. Vi er enige med Eggen og Roland i at det ikke er dette som er den mest effektive strategien for fattigdomsreduksjon på kort sikt, men så trodde vi faktisk at det var bred enighet om at fattigdomsreduksjon ikke er det eneste målet for norsk bistand i 2013. ■

Jeg har mange ganger opplevd hvor liten jeg blir når mine samarbeidspartnere plutselig slår over til somalisk, fordi de fort skal diskutere noe som jeg mener jeg bør være involvert i. Her kreves det bevissthet og åpenhet rundt egne følelser og behov.

Men som representant for en norsk organisasjon med et godt nettverk i det norske samfunnet, vil jeg påstå at makten er skjevt fordelt. Den ligger hos dem som har best kjennskap til «systemet», behersker normene, språket og har et nettverk. Det er mange diasporaorganisasjoner som har opparbeidet seg denne kunnskapen, men fortsatt vil de være utsatt for diskriminerende holdninger og handlinger hos både pengegivende institusjoner og norske organisasjoner.

Som norsk organisasjon er vi privilegerte og derfor bør vi støtte «nyankomne» organisasjoner, som både har gode ideer og evnen til å gjennomføre disse.

Vi bør være villige til å samarbeide om prosjekter som ikke nødvendigvis setter vår organisasjon i fokus, men bidrar til å løfte opp andre. Samtidig må vi være villig til å dele risikoen dette innebærer.

DIASPORAORGANISASJONER jobber ofte i områder som internasjonale organisasjoner kan ha vanskeligheter med å få tilgang til. De jobber med mennesker som har stort behov for ulike typer støtte, men som er så uheldige at de bor i usentrale områder. For Nansen Fredssenter er det spennende og lærerikt å kunne bidra til å utvikle prosjekter for disse målgruppene. Vi vinner ny kunnskap og erfaring om landet og ikke minst lærer det oss å se Somalia gjennom somalisk/norske «briller». I tillegg blir vi kjent med en innvandrergruppe, ikke som mottaker av noen tjenester, men som likeverdige partnere.

En særdeles viktig øvelse i vårt flerkulturelle samfunn. ■

Debatt:

Interne motsetninger i Bolivia

Av **Martha Rubiano Skretteberg**

BOLIVIA VAR DET første landet som inkluderte hele FNs erklæring om urfolksrettigheter i sitt eget lovverk. Allikevel finnes det en rekke demokratiske utfordringer i landet, også knyttet til urfolks rettigheter.

President Morales ble i 2009 gjenvalgt. Grasrota i hans parti MAS består av en rekke sosiale bevegelser som fagforeninger, småbønder og urfolk. Etter at partiet vant regjeringsmakt for første gang i 2005, ble det foretatt en rekke nasjonaliseringer. Økte skatteinntekter fra olje- og gass-sektoren muliggjorde sosiale reformer, men førte også til kamp mellom ulike grupper om å få sin del av kaken.

Landet har derfor vært preget av økt polarisering og regjeringen har blitt kritisert for autoritære tendenser. Det nye er at kritikken nå ikke bare kommer fra de tradisjonelle høyrepartiene, men også fra deler av venstresiden og fra urfolksgrupper.

I oktober 2011 ble en omfattende avtale mellom urfolksledere og regjeringen inngått. Denne innebar blant annet en definisjon av urfolksterritoriet TIPNIS i Amazonas som spesielt

verneverdig. Et vedtak om bygging av en motorvei gjennom TIPNIS førte derfor til store protester i 2011. Etter sterkt press ble en konsultasjon med urbefolkningen satt i verk, men måten den ble gjennomført på og ikke minst hvordan den skulle tolkes, førte til økt konfliktnivå i stedet for en avklaring.

Dette viser at Bolivia fortsatt sliter med en rekke demokratiske utfordringer og da paradoksalt nok også knyttet til urfolks rettigheter og forvaltningen av naturressursene i områdene de bor i. Det er derfor et stort behov for å styrke urfolks kunnskap og kapasitet knyttet til rettigheter, demokratisk deltakelse og vern av naturressurser. Caritas Norge ser det som positivt at Solberg-regjeringen ønsker å styrke arbeidet med demokrati, sivil samfunn og menneskerettigheter i norsk bistand. Det er viktig å huske på at urfolks landområder danner grunnlaget for hele deres tilværelse. I denne sammenheng mener Caritas Norge at det er stort behov for styrkingen av demokratibyggning og urfolks rettigheter i Bolivia, og Latin-Amerika generelt, og at dette bør være et viktig satsingsområde. ■

Martha Rubiano Skretteberg er generalsekretær i Caritas Norge

«Dette viser at Bolivia fortsatt sliter med en rekke demokratiske utfordringer»

Les mer på nett

Les hele innlegget på www.bistandsaktuelt.no

Norske organisasjoner kan lære mye av å samarbeide med diasporaorganisasjoner, skriver Christiane Seehausen. Bildet er fra feiringen av Somalias nasjonaldag i Oslo.

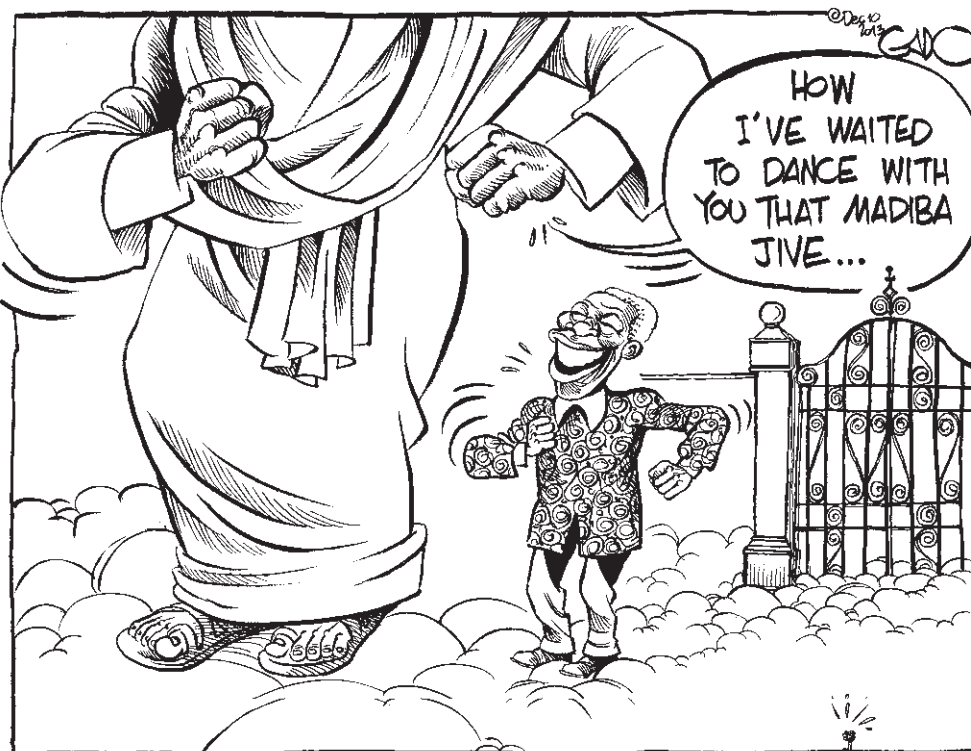
FOTO: MORTEN HOLM / NTB SCANPIX

med på og det man ikke kan akseptere er særdeles viktig. Åpenhet og grensesetting likedan. I samarbeid med diasporaorganisasjoner kan grenseoppgangene være annerledes, enn det vi er vant til fra norske organisasjoner.

Dette har etter vår erfaring noe med forpliktelser, prioriteringer, verdier, tradisjoner, erfaringer med «prosjektverden» og også språk. Mange diasporaorganisasjoner bruker i samarbeidet med en norsk organisasjon, et språk, som ikke er deres første språk. Det å beherske et språk godt, både skriftlig og muntlig, gir makt. Makt til å påvirke en søknad eller beslutningstakere i en bestemt retning fordi man kan formulere seg på en sofistikert måte. På den andre siden kan språkmakten også brukes av den andre parten.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

32 Bakerst

Facebook-
dating i
Bangladesh

Av Fabeha Monir

FOR TI ÅR siden kunne ikke folk i Bangladesh forestille seg at de ville leve et såkalt «virtuelt liv», slik vi gjør i dag. Når jeg nå holder kaffekoppen i min venstre hånd, er det kun min høyre hånds lette berøringer som forbinder meg med en verden som jeg selv har skreddersydd. Før jeg har drukket opp morgenkaffen min, har jeg allerede oppdatert statusen min på Facebook: «Lenge leve livet! Håper alle mine gode venner har en fantastisk morgen!».

Og mens jeg holder på å lage frokost tikker det inn meldinger fra vennene mine på smartphonen min.

Sett fra SØR

Fabeha Monir er frilansjournalist og bor i Dhaka, Bangladesh.

Mikrobiologistudenten Mehdi Hasan Imran (19) benytter en pause i studiene til å sjekke oppdateringene på Facebook. FOTO: GMB AKASH

Jeg har allerede fått inn 20 kommentarer på hvor grusom/lykkelig/dårlig/fantastisk morgener mine facebookvenner har. Tithi skriver:

«Jeg hater sjefen min! Tro meg, hun er verre enn Soniyas. Denne morgenen suger!» Naboen kom med dette utbruddet: «Hei! Har dere noen gang

sett fru Islam trene? Vel, i dag har jeg begynt med yoga!». Tuli, kusina mi på tretten, kommenterte: «Sitter på tredje rad og sover. Naturfag-

Far Afrika

Utenriksjournalist Tomm Kristiansen var 40 år før han satte sin fot på afrikansk jord, og ble ganske overrasket over hva han ikke så. Men fascinasjonen for Afrika startet lenge før, med et slangeskinn i et bedehus på Sørlandet. **Av Anne Håskoll-Haugen**

«AFRIKAS STEMME», og nå også Nelson Mandelas stemme gjennom et maraton av tv-sendinger etter at den sørafrikanske frigjøringshelten gikk bort 5. desember. Tomm Kristiansen (63) er mannen som kanskje mer enn noen annen har gitt oss fortellingene om alt fra sult, demokratiske seiere og hverdagshistorier fra Afrika. Som utenriksreporter i NRK siden 1979 har det blitt noen hundre reportasjer fra kontinentet.

– Hvor var du da Mandela døde?

– Jeg var på min post! Jeg hadde kveldsvakt da det tikkete inn en melding om at president Zuma skulle holde en viktig kunngjøring. Da var det bare å hoppe i dressen og komme seg inn i studio.

Forelsket i Afrika

Dressen hadde hengt klar på kontoret siden i vår. Ikke fikk han ta sommerferie heller, i tilfelle Mandela skulle legge inn årene i juli. Kristiansen kan snakke om Mandela og Afrika i timevis. I to omganger har han vært NRKs Afrika-korrespondent, med familien på slep. Begge barna forelsket seg i kontinentet. Nå pendler han mellom Oslo og Cape Town, hvor han har både leilighet og sørafrikansk kone.

– Men da jeg kom til Harare som korrespondent i 1990 var jeg 40 år og hadde aldri vært i Afrika!

– Hva? Aldri vært i Afrika, hvordan kunne du få jobben da?

– Ja, si det. Nei, det var fortellerstemmen min de ville ha, fikk jeg vite. Jeg hadde jo vært utenriksjournalist i mange år, som journalist bør man være i stand til å kaste seg ut i hva som helst.

Ukorrekt opplæring

Noen formell journalistutdannelse ble det aldri. Journalistopplæring fikk han som 17-åring i den kristne avisen Dagen. Redaktøren var den profilerte Arthur Berg. Av ham lærte Kristiansen å være politisk ukorrekt. Det fikk ham sparket fra Aftenposten noen år senere.

– Jeg fikk ikke egentlig sparken. Men jeg skrev om radikale kristen-sosialister og kirkens mørkere sider. Det var vanskelig for Aftenposten å svelge. Så redaktøren flyttet meg over til familiesidene, og jeg

« Det var det som overrasket meg da jeg først kom til Afrika, at jeg måtte lete lenge etter nøden »

HVEM?

■ Tomm Kristiansen, NRK-journalist. NRKs stemme under deknningen av Mandelas bortgang.

måtte skrive om kakeoppskrifter. Da sluttet jeg.

Ryktene sier at han etterpå intervjuet pornomodeller for Vi Menn, og var redaktør for menighetsbladet Bredtvet-posten – samtidig. Minus noen avbrekk i kommunikasjonsbransjen, og som rådgiver for Sør-Sudans president Salva Kiir, har Kristiansen holdt fast i presseblokken hele yrkeslivet. I attesten han fikk fra Aftenpostens redaktør stod det noe slikt som dette; Tomm Kristiansen har hatt problemer med å tilpasse seg Aftenpostens verdisyn.

– Det var den aller beste attesten jeg kunne få, jeg har vist den frem på alle jobbintervjuer siden. Kristiansen

humrer fornøyd i skjegget.

Og apropos skjegget;

– Du skal ha uttalt at med hvitt hår, skjegg og fyldig kroppsform kommer man langt på et kontinent som Afrika. Hva mente du med det?

– Har jeg sagt det? Ja, nei, det er vel det at i afrikanske land gir jo alder en status. Det er pussig å komme inn i en landsby og ikke behøve å be folk være stille under opptak. Men veldig praktisk!

Lille Tomm med store øyne

Det hele begynte en gang på 50-tallet. På bedehuset i en liten bygd på Sørlandet fortalte misjonærene historier fra et kontinent langt borte;

læreren min er såååå kjedelig ...» I løpet av noen få minutter vet jeg hvordan 20 av vennene mine tilbringer morgenen sin. Alt mens jeg sitter hjemme i sofaen – dette kaller jeg å leve virtuelt.

Alle fra tenåringer til eldre har omfavnet Facebook som en del av sin tilværelse. Enten det er en fredagsbrunsj eller en skoleavslutning, blir begivenhetene nå umiddelbart etterfulgt av opplasting av bilder med tilhørende tagging på Facebook. De fleste i Bangladesh, spesielt i middelklassen, er fremdeles veldig konservative, og kjønnene holdes ofte godt adskilt. Jentene går på rene jenteskoler og guttene på gutteskoler. Skoler med begge kjønn er ennå ikke allment akseptert.

MEN PÅ FACEBOOK har forholdet mellom gutter og jenter forandret seg. Facebook har blitt den beste plattformen for å finne nye venner og inngå forhold. I Bangladesh er også bruk av det sosiale nettverket en måte å få tida til å gå på og et avbrekk fra all trafikken og køkjøringen.

Forholdet mellom unge menn og kvinner ble forandret etter vi fikk Facebook. I en by hvor den eneste arenaen for dating var «restauran-

tene», har Facebook blitt den etterlengtede sfæren for private møter. Landets unge er nå bundet sammen gjennom internett og alle er på Facebook. I Noakhali-distriktet i det syd-østlige Bangladesh, for eksempel, har ikke kvinner engang lov til å gå til markedet alene og heller ikke være ute etter at det har blitt mørkt. Men ikke desto mindre kan min facebookvenninne i Noakhali, Mou, ha kontakt med sin 2457 venner fra hele verden, 24 timer i døgnet. Skaper ikke dette en verden uten grenser?

DERSOM MARK Zuckerberg virkelig planla at Facebook skulle brukes på den måten det gjøres i dag, må han være sosiologiens svar på Einstein. Nå kan man jo finne frem til mennesker og undersøke livene deres bare ved hjelp av noen museklikk. Jeg tror vi er vitne til et sosialt eksperiment av enorme proporsjoner. En hel generasjon av unge mennesker tilbringer all tid i den virtuelle verden og gjennom dette vil det også bli skapt et nytt samfunn. Mon tro om det ikke går mot den «vidunderlige nye verden» Aldous Huxley advarte oss mot. Uansett, vi har blitt medlemmer av et, bokstavelig talt, grenseløst samfunn. ■

Portrett

Tomm Kristiansen ble lei seg da Nelson Mandela døde. Men han var glad det var han som hadde kveldsvakt da det skjedde.

FOTO:TØRE KRISTIANSEN

lille Tomm satt med store øyne og hørte på.

– De hadde med seg slangeskinn og viste bilder av fattigdom, nød og eksotiske folk. Du vet, på den tiden visste vi ikke så mye om verden. Jeg begynte å bla i bøker med bilder av løver og elefanter, leste om oppdagelsesreisende og dype jungler.

Kristiansen vokste opp i bedehusmiljøet på Sørlandet. Faren var møbelsnekker og predikant. Eplet falt litt bortenfor stammen, men ikke lengre enn at Kristiansen liker å snekrene når han ikke tenker på Afrika.

– Jeg husker første gang jeg så en journalist. Jeg var ti år på et skistevne. Han gikk med stort ka-

mera på magen og blokk i hånden, så veldig stilig ut husker jeg. Og så, på magisk vis, sto det hele på trykk i Agderposten dagen etter så alle kunne lese!

Fortellertrang

Noen bøker har det også blitt i løpet av årene. 14 stykker, de fleste om Afrika. Men også en om rebellen Jesus.

– Vet du at du kan feire 30 års-jubileum som forfatter i år?

– Nei, det var jeg ikke klar over! Av bøkene jeg har skrevet er det Mor Afrika som nok har vært viktigst for meg. Der forteller jeg om kontinentet slik jeg opplever det; et kontinent fullt av muligheter, med en vekst Europa bare kan drømme om. Det var det som overrasket meg da jeg først kom til Afrika, at jeg måtte lete lenge etter nøden. Fattigdom er det rundt hvert hjørne, men Afrika er ikke et nødens kontinent.

Han mener både journalister og bistandsorganisasjonene må ta på seg skyld for å tegne et stakkarslig bilde av Afrika. Selv synes han at han har bidratt til det motsatte.

Et siste farvel

– Gråt du da du fikk nyheten om at Mandela var død?

– Det var ikke tid til å gråte da. Men da Obama holdt takketalen kom det noen dråper. Jeg satt klistret foran skjermen i seks timer for å høre på alle talene, det var noe ektefølt med Obama som rørte meg. Du, vent litt, jeg må bare... du skjønner, jeg holder på å kjøpe en avistegning. Jeg må svare på denne e-posten.

Kristiansen henter ned et utklipp fra korktavlen sin: En tegning av sørafrikaneren Zapiro av Mandelas hode som går ned i horisonten som en siste solnedgang, mens hans eget folk vinker farvel fra strandkanten. Det er klart at Mandela skulle dø mens Kristiansen hadde kveldsvakt. ■

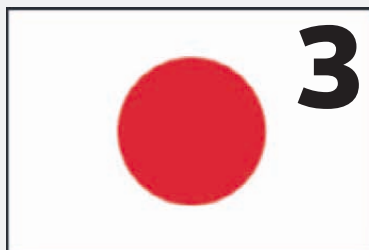
Hva i all verden?

Av Tor Aksel Bolle og Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvem er leder for utenriks- og forsvarskomiteen på Stortinget?
- 3 Japan er en viktig bistands-giver. Hvor stor var japansk bistand i 2011, målt i kroner?
- 4 Hvilket fotballag har mottoet «Mes que un club»?
- 5 Hvilket land la i juni i år ned rikskringkastingen på ubestemt tid på grunn av økonomiske problemer?
- 6 Hva er det offisielle språket i Benin?

FOTO:UD

- 7 Hvem har skrevet boka «Djevelen er en fallen engel. Eventyret om miss Landmine»?
- 8 YOLO er et populært utrykk blant unge, blant annet på twitter. Hva står det for?
- 9 Hva kalles gangarten som er kjennetegnet ved at firbeinte dyr beveger fremre og bakre fot på samme side samtidig?

FOTO:CC:2.0

- 10 Hva heter det store verdens-treet i norrøn mytologi?
- 11 Du står ved et firkantet hus hvor alle sider vender sørover. En bjørn kommer plutselig mot deg. Hvilken farge har den?
- 12 I hvilket land drikkes det mest kaffe per innbygger?
- 13 Hvilket land het tidligere Nyasaland?
- 14 «Jernteppet» ble brukt om grensen mellom det kapitalistiske og de kommunistiske landene i Europa. Hvilket begrep ble brukt om grensen mellom kapitalistiske og kommunistiske land i Øst-Asia?
- 15 Hva heter myntenheten i Costa Rica?
- 16 Hvilke farger er det i Nigerias flagg?
- 17 Taiwan var lenge en portugisisk koloni. Hva var det portugisiske navnet?
- 18 I en del land i verden er hovedstaden også den største byen. Hvilket av disse landene har størst befolkning?
- 19 Nylig avdøde Nelson Mandela var svært sportsinteressert og var selv ivrig utøver av en sport. Hvilken?
- 20 Usain Bolt er verdens raskeste menneske. Hva er den høyeste hastigheten han har oppnådd?

Ekspertnøtter

- 1 Hvilke tre land mottar mest japansk bistand?
- 2 Hva innebærer uttrykket «Schrödingers katt»?
- 3 Hva står bokstavene NEPAD for?

1: Morten Høglund, statssekretær i UD 2: Anniken Huitfeldt 3: Cirka 60 milliarder kroner. 4: Barcelona 5: Hellas 6: Frans 7: Morten Traavik 8: You Only Live Once 9: Passang 10: Yggdrasil 11: Du er på Nordpolen, så det er trolig en isbjørn. Den er hvit 12: Finland 13: Malawi 14: Bambi 15: Colón 16: Grønt og hvitt 17: Formosa 18: Indonesia 19: Boksing 20: 44,7 kilometer i timen. Ekspertnøtter: 1: Indonesia, India og Vietnam 2: «Schrödingers katt» er et tankeeksperiment funnet på av den østerrikske fysikeren Erwin Schrödinger. Tankeeksperimentet er et paradoks, og viser at teorien om kvantemekanikk er ufullstendig. 3: The New Partnership for Africa's Development.

34 Bakerst

Bokanmeldelse:

Informativt om besværlige Pakistan

Av Bjørn Johannessen

– JEG HÅPER at vi alle om ikke lenge vil få anledning til å besøke Pakistan i en fredeligere tid.

Slik avslutter Anatol Lieven, forfatter og professor ved King's College i London, forordet til sin omfangsrige bok «Pakistan – et besværlig land». Lievens bok gir en god beskrivelse av sentrale utviklingstrekk i Pakistan; historiske, kulturelle og geografiske særdrag, velstand for noen, knugende fattigdom for mange. Men også av interne motsetninger, av religiøs og politisk karakter, samt forholdet til nabolandene som skaper usikkerhet og frykt, ikke sjelden vold, terror og død.

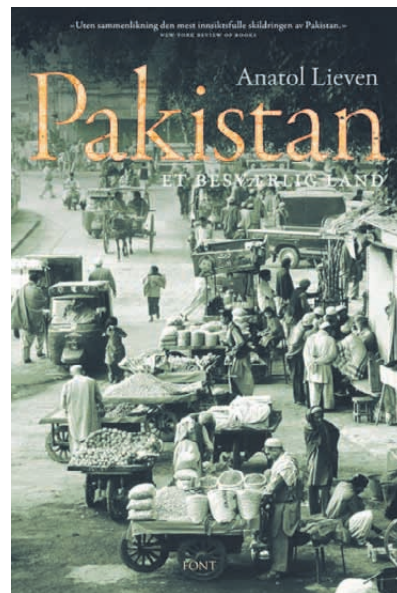
Lievens siktemål, etter omfattende studier i Pakistan, er å få fram kompleksiteten i samfunnet og stikkordene er mange; slektsbånd, nepotisme, korrupsjon, valgfarse, familiedynastier, lokale klaner, æresdrap, etnisitet, nasjonalisme, kulturelle mangfold, økonomiske og sosiale ulikheter samt stammefeider med mer. I forsøket på å forstå Pakistan konsentrerer forfatteren seg om tre hovedbolker, hvorav den første omfatter rettslige spørsmål, religiøse og politiske for-

hold samt de militære, herunder den militære etterretningstjenesten ISI. Særlig oppmerksomhet vies militærvesenet, en stabiliserende om enn ikke demokratisk faktor siden landets uavhengighet i 1947. Hans fokus her er forståelig ettersom pakistanere flest trolig vil si seg enig med en fremtredende politiker/militær som siteres; «I Pakistan fungerer bare en institusjon – hæren. Den og ingen annen!»

I andre hovedbolke inngår analyse av landets provinser – likheter, særtrekk og motsetninger. Den tredje hovedbolken omfatter Taliban, og da særlig pakistansk Taliban. Forfatteren belyser hvordan pakistanernes tradisjonelle skepsis til Taliban svekkes av det hat stadig flere føler overfor USA som følge av stormaktens allmenne press mot Pakistan, den tiltagende støtten til India i Kashmir og amerikanske forsøk på «å slavebinde den muslimske verden» – og da særlig i Afghanistan.

Forfatteren er opptatt av befolkningsutviklingen i Pakistan. Landet er med sine nær 200 millioner innbyggere den femte mest folkerike stat i verden, og etter Verdensbankens

Anatol Lieven:
Pakistan – et
besværlig land.
Font Forlag 2013.

prognoser vil landet ha 335 millioner innbyggere i 2050. Dette perspektivet, kombinert med stadig mer begrensede vannressurser og hyppigere miljøkatastrofer, gjør Lieven urolig. Og hans bekymring får næring av «statens svakhet, sosial konservatisme (og) mangel på utdanning ...». Hertil kommer at Pakistan som atomkraft er gjenstand for konstant opp-

merksomhet fra USA, Russland og Kina, og har anstrengte relasjoner til naboene India og Afghanistan.

Lievens bok er viktig ikke minst fordi han evner å se bakteppet for enkelthendelser, få fram årsaksforhold og interaksjon grupper og personer imellom. Tilnærmingen er ofte sosiologisk, iblant antropologisk.

Det er et imponerende stofftilfang i denne boken, og blant annet omfangsrige kildehenvisninger øker bokens verdi. Motsatt svekkes boken av dens ordrikdom, den ville klart ha tjent på poengterte sammendrag av en rekke utsagn og intervjuer. Mange vil nok også savne en dypere drøftelse av mulige jordreformer og av striden omkring amerikanernes droneangrep på pakistansk territorium.

Boken er jevnt over godt oversatt av Christian Rugstad. At han, som forfatteren, fant det påkrevd å skrive et forklarende forord, sier mye om kompleksiteten i pakistansk politikk, språk og fagterminologi. ■

Bjørn Johannessen var ministerråd ved Norges ambassade i Islamabad 1998–2001, deretter ambassadør i Afghanistan og Malawi.

Landrepresentant i Myanmar

Kirkens Nødhjelp søker nå en analytisk og strategisk landrepresentant med gode evner til teambygging og kommunikasjon. Vi søker deg som vil være med å utvikle Kirkens Nødhjelps program i Myanmar.

Stillingen er ledig fra mars 2014 og har en varighet på to år.

Fullstendig informasjon om stillingen finner du på vår hjemmeside, kirkensnodhjelp.no, under ledige stillinger.

Søknadsfrist: 15.01.2014

Kontakt-informasjon:

HR-rådgiver Ingerid Guttormsgaard:
(+47) 22 09 27 00

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

ETTER- OG VIDEREUTDANNING VED UNIVERSITETET I BERGEN

DEMOKRATIBYGGING - MASTERGRAD

Demokratisering og demokratibygging står sentralt på den internasjonale agenda. Demokratibygging i bred forstand er sentral i kampen mot terror og for å bygge fredelige samfunn hvor innbyggernes stemme blir hørt gjennom deltakelse i demokratiske prosesser.

Universitetet i Bergen har derfor utviklet en mastergrad i demokratibygging som gir spesialkompetanse på dette området.

Graden består av fire emner på 15 studiepoeng hver og en selvstendig oppgave på 30 studiepoeng.

Våren 2014 starter følgende kurs:

- Internasjonal valgobservasjon
- Politisk kartlegging i felt / Feltmetodikk

Undervisningen består av helgesamlinger gjennom semesteret.

Målgruppe:

Personer som ønsker en dypere kunnskap om ulike temaer innenfor feltet demokratibygging og demokratiassistanse.

Mer informasjon finner du på:
uib.no/evu

UNIVERSITETET I BERGEN

Pris for fremragende forskning

Chr. Michelsens pris for fremragende utviklingsforskning (kr 50 000) skal synliggjøre og inspirere til utviklingsrelatert forskning av høy kvalitet og relevans. Prisen tildeles annethvert år av Fondet «Nationalgaven til Chr. Michelsen», som er det norske folks gave til Chr. Michelsen ved hans avgang som statsminister i 1907. Prisen tildeles første gang i 2014.

Prisen tildeles forskere under 40 år for en fremragende vitenskapelig artikkel innen utviklingsrelaterte studier. Arbeidet bedømmes etter vitenskapelig kvalitet og relevans. Prisen skal fortrinnsvis benyttes til vitenskapelige formål. Prisen tildeles på Chr. Michelsens fødselsdag 15. mars.

Kandidater til prisen kan nomineres av enkeltpersoner eller institusjoner innen 15. januar 2014. Kandidater må ha bopel i Norge og/eller være norsk statsborger. Arbeider som nomineres til prisen må være publisert i løpet av de to foregående år. Arbeider som ble publisert i 2012 eller 2013 kan nomineres til prisen i 2014. Nominering skjer til styret.

Nærmere retningslinjer:

- Forfatter av arbeidet må være under 40 år når prisen tildeles. Ved medforfatterskap skal arbeidet i hovedsak være utført av forfatter(e) under 40 år.
- Arbeider fra alle fagdisipliner, inkludert tverrfaglige arbeider, kan nomineres. Alle har adgang til å nominere, men ledelsen ved forskningsinstitusjoner oppfordres spesielt til å nominere aktuelle kandidater. Det er anledning til egen nominering, og det er anledning til å nominere flere kandidater.
- Ved vurdering av arbeidene legges det vekt på vitenskapelig kvalitet og relevans. Kvalitet bedømmes etter standard vitenskapelige kriterier. Relevans bedømmes i forhold til arbeidets bidrag til å forstå og/eller løse de særskilte sosiale, økonomiske, politiske og miljømessige utfordringer lav- og mellominntektsland står overfor. Det er anledning til å gjøre nærmere rede for arbeidets relevans ved nomineringen.
- Prisens jury har tre medlemmer oppnevnt av styret i Fondet for Nationalgaven til Chr. Michelsen. Minst to av medlemmene skal ha vitenskapelig kompetanse og minst ett medlem skal ha erfaring fra utviklingsarbeid.

Mer informasjon på prisens webside:
www.chrmichelsenspris.no

Chr. Michelsens pris
for fremragende utviklingsforskning

■ HELSEBISTAND

Mer til malaria

Regjeringen øker Norges innsats mot aids, tuberkulose og malaria. Norge vil bidra med 1,7 milliarder kroner til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria i perioden 2014 til 2016. Det er en økning på mer enn 25 prosent fra det som ble gitt fra 2011 til 2013, skriver Utenriksdepartementet i en pressemelding. Seks millioner mennesker får i dag behandling for hiv og aids gjennom programmer finansiert av Det globale fondet. Samtidig lever over 35 millioner mennesker med hiv. 2,3 millioner blir smittet årlig, flesteparten kvinner og ungdom. 1,4 millioner mennesker dør av tuberkulose hvert år og malaria er fortsatt blant hovedårsakene til at mennesker i utviklingsland dør unge.

■ ØKONOMI

Afrikansk gjeldsfest

I år setter Afrika sør for Sahara historisk rekord i utstedelser av statsobligasjoner, noe som i praksis er låneopptak. Over ni milliarder dollar har blitt utstedt bare i 2013. Tilgang på det internasjonale kapitalmarkedet skaper muligheter for afrikanske land som har behov for finansiering. Afrikanske ledere tiltrekkes av statsobligasjoner fordi de ikke kommer med betingelser, som lånene gjennom den afrikanske utviklingsbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken. Investeringene går til svært trengte investeringer i infrastruktur, og til å nedbetale dyr innlandsgjeld. Men risikoen er stor, og økonomer bekymrer seg for at det kan føre til gjeldskrise på sikt. Det ville ikke være første gang.

■ INNSAMLING

Symbolikk er millionbutikk

Organisasjonene drar fortsatt inn penger på salg av symbolske gaver, men den store hypen har lagt seg. Kirkens Nødhjelp troner på omsetningstoppen med 3,3 millioner i 2012. Alle organisasjonene melder at det nå er slutt på å bruke penger på å markedsføre gavene. Det gir mindre salg, men mer i kassa nå som utgiftene er kuttet. Redd Barna forteller om en tredobling av inntektene i november og desember i forhold til resten av året. Mye takket være næringslivet; bedrifter som Hydro, Hurtigruten, National Oilwell Varco, Handelshøyskolen BI og Dressmann har gitt beløp fra 150.000 til 500.000, forteller Philip Crabtree i kommunikasjonsavdelingen til Redd Barna.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Martin Gukild er valgt til ny leder av Operasjon Dagsverk. Martin Gukild kommer fra Jærløya i Moss, hvor han i vår gikk ut

av Kirkeparken Videregående skole hvor han var engasjert i elevråd og teater. Gukild startet i OD-komiteen på skolen i 2010, før han ble valgt inn i Distriktskomiteen for Operasjon Dagsverk i Østfold som han senere ledet. Det siste halvåret har han jobbet frivillig på fulltid i Operasjon Dagsverks hovedkomitee.

Jordmor **Dina Hovland** (34) er ny styreleder i Leger Uten Grenser. Hun har jobbet for

Leger Uten Grenser siden 2006 og har vært på ti feltoppdrag, blant annet i Somalia, Libya og Sør-Sudan. Til daglig er Dina jordmor på Ullevål sykehus i Oslo. Hun er født og oppvokst på Dale i Sunnfjord. Dina er også Leger Uten Grenser fremste vaksineforkjemper og gir aldri opp kampen for bedre, billige og mer tilpassede vaksiner for de 22 millioner barna verden over, som ikke får de livreddende vaksinene de trenger.

Astrid Johanne Mikidadi (29) har begynt som programrådgiver i Vennskap Nord/Sør. Hun kommer fra

stillingen som programkoordinator i Øst-Afrika-avdelingen til Flyktinghjelpen. Der jobbet hun tett opp mot landkontorene i Somalia, Kenya, Etiopia, Sør-Sudan og Jemen. Hun skal nå jobbe med Spor-programmet til Vennskap Nord/Sør med hovedansvar for utvekslingen med Tanzania og oppfølgingen av partnerorganisasjonen der.

Professor Tor A. Benjaminsen overtar som forskningssjef ved Institutt for internasjonale

miljø- og utviklingsstudier, Noragric Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). Benjaminsen har undervist ved Noragric siden 1998. Han har en master i miljøgeografi og en doktorgrad i utviklingsstudier. Tidligere forskningssjef **Randi Kaarhus** begynner som professor ved Universitetet i Nordland.

Statsminister **Erna Solberg** skal være med og lede MDG Advocacy Group som er nedsatt av

FNs generalsekretær. Gruppen skal påskynde arbeidet med å oppnå FNs tusenårsmål. Underdirektør **Espen Gullikstad** i Utenriksdepartementet skal være statsministerens rådgiver i dette arbeidet. Han har 20 års erfaring fra UD.

Nye i Norad:

Ewa Vålbekken har begynt å jobbe med regnskap i Norad. Hun har tidligere jobbet i SPK.

Sigurd Dahl har engasjement som førstekonsulent i Seksjon for global helse. Han har tidligere jobbet i

Utenriksdepartementet.

Tore Langhelle skal arbeide som rådgiver i Seksjon for landbruk og skog. Han har erfaring fra UNDP.

Bengt Arild Unnerud har startet som seniorrådgiver i Personnalavdelingen og skal jobbe med IKT-utvikling og informasjonssikkerhet. Han kommer fra en stilling som fagdirektør i Kirkerådet, og har tidligere arbeidet i

blant annet Statsbygg og NAV.

FOTO: CHRISTIAN FREDRIK WESEBERG

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed

jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle

toab@norad.no

Hege Opseth

opsethmedia@gmail.com

Even Tømte

even.tomte@gmail.com

Espen Røst

espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen

annehaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg

harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay

Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep

0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 17. desember 2012

Opplag denne utgaven:

18 900 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem

av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

7. februar 2014

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

**BISTANDS-
AKTUELT**

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Norad

Jan Erik Studsrød bruker bambussykkelen hver dag fra huset på Nøtterøy og inn til togstasjonen. FOTO: EVEN TØMTE

«Bambussen» fra Zambia

Hver dag sykler Jan Erik Studsrød to og en halv mil fram og tilbake til togstasjonen på sin zambiske bambussykkel. **Av Even Tømte**

Hver dag setter Studsrød seg på sin Zambike av bambus og sykler fra boligen på Nøtterøy og inn til togstasjonen i Tønsberg. Der setter han sykkelen fra seg og tar pendlertoget inn til Oslo. Det blir 13 kilometer på hjul hver vei. Likevel er det sjelden Studsrød blir fristet til å ta bilen i stedet.

– Det er en fantastisk fin måte å komme til stasjonen på, både for miljøet, økonomien og helsa. Jeg synes det er utrolig at folk som bor tre-fire kilometer fra byen velger å stå i bilkø framfor å ta en liten sykkelturn, sier Studsrød, som jobber som seniorrådgiver i Avdeling for klima, energi og miljø i Norad.

Fra Zambia

Da han jobbet på ambassaden i Lusaka i Zambia, var det naturlig å sykle til jobben. Det var da han la merke til det store antallet gule «Zambikes» rundt omkring i byen. I sitt forsøk på å spore opp en lokalt produsert sykkel, oppdaget

Studsrød at Zambikes ikke bare satte sammen gule sykler av deler importert fra Taiwan. Verkstedet lagte også sine egne sykkelrammer av bambus.

– Da kan de så å si hogge ned materialene rett utenfor døra, sier Studsrød.

Å bygge en sykkelramme i bambus krever omkring 50 timers arbeid av en trent sykkelmaker. Materialet er lett, men likevel robust. Studsrød kjøpte like godt tre forskjellige: en racersykkel, en terrengsykkel og en stor 29-tommer.

– Bambusen er sterk som stål, men lett som karbon. Det er veldig gode sykler, sier han.

Sosialt fotavtrykk

Zambikes ble grunnlagt av amerikanske Dustin McBride og Vaughn Spethmann og zambiske Gershom Sikaala og Mwewa i 2007. De beskriver seg som et «profittbasert selskap med et sosialt fotavtrykk», grunnlagt på kristne verdier.

Fabrikken produserer ikke bare sykler i bambus og metall, men også *Zamcarts* og *Zambulances*, sykkelmonterte tilhengere for å frakte folk og varer i områder der motoriserte ambulanser ikke alltid er tilgjengelige. Siden oppstarten i 2007 har den lille fabrikken produsert 8000 sykler, 300 av bambus.

Skryt fra FN

Bambussykler er i vinden. Under det nylige klimatoppmøtet i Warszawa ble en bambussykkelprodusent fra Ghana hedret for å ha skapt et bærekraftig og sosialt gunstig transportmiddel. Ikke bare er bambussyklene lette og robuste, men krever mindre energi og skadelige kjemikalier å produsere sammenliknet med tradisjonelle metallsykler krever bambussykler, skrøt FN, mens general-

sekretær Ban Ki-Moon poserte med en av syklene til Ghana Bamboo Bikes Initiative.

– Det er tragisk at det er lagt så lite til rette for sykling – ikke bare i Norge, men i mange av landene vi engasjerer oss i. Mange flere kunne ha syklet dersom det hadde blitt lagt til rette for det, sier Jan Erik Studsrød. ■

Navnet står selv-sagt på ramma.

FOTO: EVEN TØMTE

«Bambusen er sterk som stål, men lett som karbon. Det er veldig gode sykler»

Jan Erik Studsrød,
bambussykkelentusiast

